

OOSTVLAAMSE ZANTEN

TWEEMAANDELIJKS ALGEMEEN TIJDSCHRIFT VOOR VOLKSKUNDE

ORGAAN VAN DE KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

van de dienst voor volkskundige enquêtes in Vlaanderen

en van het internationaal studiekomitee voor ommevangsreuzen

Redactie : Lic. Renaat van der Linden, Godveerdegemstraat 15, B-9620 Zottegem

Redactieleden : Maurits Broeckhove, Lic. Marcel Daem, Dr. René Haeseryn.

Ruil en Recensiedienst : Dr. R. Haeseryn, Bibliotheek, Kraanlei 63, B-9000 Gent.

Alle stortingen op postrek. nr. 000-0096946-43, Bond Oostvlaamse Volkskundigen, Gent

INHOUD

Prijs : 75 F

- E. Eylenbosch. — Cleymaet, van toponiem tot familienaam in Zuid-Oost-Vlaanderen 205
 R. van der Linden. — Luister van Ambachten en Neringen 1928-1978 232

BONDSNIEUWS

- M. Broeckhove. — Statutaire vergadering 29-10-1978 met rede door
 R. van der Linden, verslagen van M. Broeckhove, E. Samain-Ouvrein
 en Weze, referaten door A.G. Homblé en R. Ruys 213

PERSONALIA

- In Memoriam E.H. Frans Penne — E. Ruys 202
 Dr. Stefaan Top bekroond door de Kon. Akademie voor Nederlandse
 Taal- en Letterkunde - Red. 212

BOEKBESPREKING

- A. Van Nieuwenhuyze - Historiek van Etikhove — R. van der Linden 203
 R. Ruys - Gemeente Wichelen. 20 Jaar reuzen in Bohemen - M. Daem 212
 Inhoud Oostvlaamse Zanten LIII (1978) 236

Oostvlaamse Zanten wordt uitgegeven met de steun van v.z.w.
 Noordstarfonds, Gent, het Stadsbestuur van Gent en het
 Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen

IN MEMORIAM

Eerwaarde Heer Frans Penne

In de avond van 6 oktober 1978 werd ons in droefheid ter kennis gebracht dat onze vriend Eerw. Heer Frans Penne in de vroege morgen plotseling was overleden in zijn woning te Overmere Bareldonk eenzaam tussen de stille getuigen die hij in de voorbije jaren had samengebracht.

Hij werd geboren te Ninove op 22 maart 1916 in een gezin van middenstanders, behaalde het diploma van technisch ingenieur (textiel). Vader Penne zocht voor zijn zoon reeds een plaats in een textielfabriek te Roubaix.

Hij begon zijn studie voor priester. Werd te Gent priester gewijd op 8 april 1945.

Subregent V.T.I. Internaat van Aalst op 23 april 1945, leraar aan het St.-Aloisiuscollege van Ninove op 4 augustus 1950, onderpastoor te Overmere op 31 december 1952, werd pastoor van O.-L.-Vrouwparochie Bareldonk op 29 augustus 1966.

Wij waren geregeld te gast in zijn eenvoudige witgekalkte pastorie die overigens ook een museum was in mini-formaat. Er was geen plaats of er hing een Maria-beeld; er stond een herinnering aan de heroïsche daden van de boeren die op het einde van de achttiende eeuw in opstand kwamen tegen het heersende Franse regime. Het is trouwens zijn grote belangstelling voor deze periode die aan de basis ligt van «zijn boerenkrijgmuseum» dat hij te Overmere heeft opgericht.

In die omgeving, en meer bepaald in Overmere luidden destijds de klokken de Boerenkrijg in. Die ongelijke strijd tussen Brigands en Sanskulotten heeft «pastoor Penne» steeds geboeid.

Op dit terrein liggen zeker zijn grote verdiensten als heem- en volkskundige en lokaal historicus. Zijn brochure «Overmere, Dorp van de Boerenkrijg» steekt boordevol feitenmateriaal. Zijn bibliotheek over de Boerenkrijg is uniek. Hoevelen hebben kunnen putten in dit historisch materiaal (1).

Het boerenkrijgmuseum was trouwens een gelegenheid voor «konservator Penne» om de bezoekers zijn geschiedenis uit te leggen, de geschiedenis van het Vlaamse volk dat ten strijde trekt tegen de onteerders van het geloof, het opperste goed, tegen de heersers die de Vlaamse gezinnen uit elkaar scheurden en jonge boeren de vuurlijn injoegen.

De verdienste van «Pastoor Penne» voor Limburg, en het is goed dat eraan herinnerd wordt, ligt in het feit dat hij de enige eerste is geweest om de herdenking van het einde van de Boerenkrijg te Hasselt terug in leven te blazen. Enkele jaren na de tweede wereldoorlog hield de boerenjeugd van Limburg in Hasselt op Sint-Niklaasavond, ter herinnering aan de laatste slag van de boerenkrijgers, jaarlijks een stille optocht en bloemenhulde. Toen die herdenking

---

(1) V.T.B. Antwerpen. *Toeristische Bibliotheek*. nr 33, dec. 1971.

bij gebrek aan belangstelling wegviel, is pastoor Frans Penne verscheidene jaren na mekaar iedere Sint-Niklaasdag naar Hasselt gereden om aan het monument en aan het kapelleke van Hilst een bloemenhulde te brengen, een soort «one-man-show», die zo aanstekelijk heeft gewerkt, dat zowel het stadsbestuur als een buurtkomitee zich daar bij aangesloten hebben en de traditie sedertdien telkenjare voortzetten.

En alsof hij nog tijd te over had, richtte hij in 1973 *Huize Bareldonk* op, een museum gewijd aan de «Madonna»: de voorstelling van de Madonna door de tijden en in de verschillende landen van de wereld. Het ene bracht het andere mee en wekte bij hem de belangstelling voor het verzamelen van monografieën over Onze Lieve Vrouw.

Voor de uitzonderlijke verwezenlijkingen nl. de oprichting en uitbouw van twee musea ontving hij van het Verbond voor Heemkunde van Oost-Vlaanderen in 1976 de Reynaertprijs (2).

Hij was lid van de Koninklijke Bond der Oostvlaamse Volkskundigen waar hij geregeld studiedagen heeft bijgewoond, lid van de heemkundige kring Wichelen, Deendermonde, Zele, Lokeren en Wetteren. Op 4 juni 1978 was hij nog te gast op onze Gouwdag te Zele met het colloquium over de heemmusea.

Samen met duizende anderen hebben wij hem naar zijn laatste rustplaats begeleid onder het Kalvariekruis op het Donkkerkhof.

Het is de hoop van ons en vele met ons dat het levenswerk van «Pastoor Penne», «zijn musea», met de komende lente tot nieuw leven zullen herboren worden uit het zaad dat door hem is gestrooid.

De Heem- en Volkskundigen gedenken hem als een vriend die de rijkdom van zijn hart en geest mild wegschonk.

R. RUYS

Boekbespreking

Alfons VAN NIEUWENHUYZE. *Historiek van Etikhove.* (Etikhove) Oudenaarde, 1976, 215, 42 buitentekstillustraties.

Het jaar van het dorp is verstreken. De statistiek inzake geschied-, heem- en volkskundige resultaten is nog niet opgemaakt. Heden volgt een bespreking van een werk

dat geschreven is om de wetenschap te dienen: geschiedenis is hoofdzaak, maar in gebondenheid aan de grond en de mensen, «om onze mooie gemeente beter te leren

(2) Beide musea zijn momenteel verzegeld in afwachting van een definitieve overeenkomst tussen de familie en de overheid.

kennen en te doen kennen» (Inleiding), m.a.w. om de inheemse bevolking en buitenstaanders rijker te maken inzake kennis van deze heimat.

De titel is ongewoon, en de indeling ook. Naast de voorstelling « in het raam van onze nationale geschiedenis» over 88 blz. krijgen we dertig hoofdstukken, die systematisch, maar in een oorspronkelijke volgorde allerlei waarden behandelen en opsommen.

Nutsvoorzieningen, straatbenamingen, spoorwegen, onderwijs, cultuur volgen elkaar op en je verwacht de elementen zoals in menige dorpsgeschiedenis, maar voor onderwijs lees je dan o.a. twee aanhalingen in een rapport van het schepenkollege dd. 10 januari 1846 : «*de ligging in de kuype van de plaetse en onmiddellijk in d'oog van de borger of geestelyke overheeden en afgezonderd niet alleene van bestaende herbergen maar ook van die er naederhant zouden kunnen koomen*». De oppervlakte van de gronden scheen klein. Naast het schoolgebouw dient het ontwerp te voorzien voor een eetzaal en *dortoir voor pensionarissen* en de onderwijzer moet beschikken *over eenen groenselhof, een ruyme keuken en een schooltehuys en locale voor winterprovisie !* Deze biezonderheden verneem je na de opgave van data en ciculaires van de gouverneur.

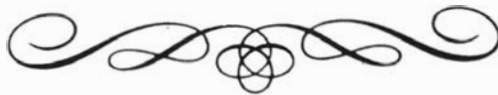
Dusdanige lektuur ontdek je alleen bij een pluizer van archieven of een gemeentesekretaris die zijn dokumenten grondig, én vooral voor de spitsvondige en typerende details kent. De ligging van een schoolgebouw ten overstaan van de herbergen, 120 jaar geleden, een maatregel voor leerlingen of leerkracht ? Wie denkt eraan ? Op deze

wijze vervolgt de reeks belangrijke en belangwekkende ontdekkingen, voor toneel vanaf 1750, maar met de verbroedering met een toneelgroep uit Noorbeek (Ned.) in 1975, met uitwisseling van herdenkingsgeschenken, muziekmaatschappijen, kunstenaars allerlei, wandelpaden, sport met de duivenmelkers, enz. De geschiedenis van het gemeentehuis biedt je uitvoerig de tekst van een huwelijksafkondiging dd. 7 juli 1805... DE BORGERS WORDEN BERICHT, dat ... en om dat het niemand onbekend zy, is deze tegenwoordige Affixie aengeplakt geweest aen de voornaemste duere van het Huys deser Commune van ETICHOVE. Actum den 18 Messidor 13n Jer der Republieke. Camille-Ferdinand THIENPONT Maire.

In 1845 stelt de uitbaatster «In 't Gemeentehuys» voor dertig frank in het jaar, ten dienste van de administratie *haere kae-mer ten Westen voorsien van de noodige stoelen en tafels met vuer en keerzelicht...*

Je maakt kennis met twee parochies, Home Maria Goretti, een instituut Sint-Leonardus, de lijst der verenigingen, van de burge-meesters, schepenen, sekretarissen, baljuws en ... veldwachters. Deze laatsten staan vaak in de vergeethoek ! Verrassend is het aantal kunstenaars die in de gemeente verbleven en verblijven; Godelieve D'Haeye die in 1976 de provinciale prijs voor volkskunde won met de sagenstudie in vijftien gemeenten van het arrondissement Oudenaarde, besluit het hoofdstuk Cultuur. Aldus zie je, hoe de auteur op ongewone wijze aan allen en alles heeft gedacht ! Het werk vertrekt met een gedicht van V. Speeckaert en besluit met fusienieuws en Bibliografie. Heb je een duidelijker bewijs ?

R.van der LINDEN

CLEYMAET, van toponiem tot familienaam

in Zuid-Oost-Vlaanderen

Het oudst bekende buitenpoortersboek van Geraardsbergen, uit het jaar 1396, vermeldt drie personen woonachtig te Erwetegem, die de bijnaam «Cleymaet» dragen, te weten *Jan*, *Wouter* en voorts *Pieter Cleymaet* (1). Dat de naam bepaald in dat dorp voorkomt, kan geen toeval heten. Zoals wij hier uiteen zullen zetten, moet Cleymaet beschouwd worden als een familienaam die te Erwetegem autochtoon is, m.a.w. zijn oorsprong vindt in een plaatselijk toponiem. Zonder twijfel verwijst de bijnaam «Cleymaet» naar een wijk van Erwetegem waar een bekende pachthoeve, het zgn. Goed te Cleymaet, een middeleeuwse bezitting van de kartuize van Sint-Martens-Bosse te Sint-Martens-Lierde, gelegen was.

Overigens komen in het reeds vermelde buitenpoortersboek slechts twee andere naamdragers voor, *Adriaen Cleymaet* woonachtig te Sint-Maria-Lierde en *Lijsbet van Cleymaet*, alweer te Erwetegem (2). Deze feiten bevestigen de indruk dat de bijnaam Cleymaet in de late middeleeuwen, zoals trouwens nog in latere tijden, een zekere concentratie te Erwetegem zelf vertoont, maar daarbuiten zeldzaam blijft.

Uit het bovengenoemde jaar 1396 is tevens een uitvoerige pachtbrief betreffende het Goed te Cleymaet bewaard, die de betrokken hoeve nader beschrijft als «ghelegghen met huse ende hove ...met ellefen ende een half buenren ...onder lant mersch ende weede». Wegens het belang van deze pachtbrief voor de geschiedenis van Erwetegem voegen wij het document in extenso als bijlage aan dit artikel toe, te meer daar F. De Potter en J. Broeckart deze hoeve volstrekt onvermeld laten in hun monografie over deze Oostvlaamse gemeente.

Een eeuw later, in 1494, blijken in hetzelfde dorp zowel «Jan Cleymaets stede» als ook «Pieter Cleymaets hoirs erve» bekend te zijn, beide gelegen «te Cleymaet», wat vrijwel zeker bewijst dat de twee genoemde personen reeds een erfelijk geworden familienaam voeren, die aan een lokale boerderijnaam ontleend is (3).

(1) J. de Brouwer, *Het buitenpoortersboek van Geraardsbergen van 1396* (Instituut voor Naamkunde, Leuven - N.V. Standaard-Boekhandel, Brussel, 1954), 39.

(2) J. de Brouwer, *o. c.*, 37 en 39.

(3) V. Gaublomme, *Persoonsnamen en toponiemen uit het renteboek anno 1494 van de kartuize Sint-Martens-Bos te Sint-Martens-Lierde, Het Land van Aalst*, jg. XXVI (1974), 99.

Nog een kleine eeuw later leren de XXe-penningkohieren van 1571 ons alweer te Erwetegem een zekere *Jan Cleymaet* kennen die land pacht «in Cleymaets velt»; blijkens dezelfde bron is hij evenwel eigenaar van verscheidene percelen, waaronder «sijn huus met stallekens met een trapken daer neffens groot een dachwant» (4). In de Ve-penningkohieren van 1577 met betrekking tot Erwetegem komt deze zelfde persoon opnieuw voor, met de volgende beschrijving van zijn eigendom : «Jan Cleymaet ghebruuct in proprieteyte een behuude hofstede groot midts de weede ende veldekens 8 dachwant, ghetaxeert : 27 pont 10 schellinc». Voor het overige pacht hij land van «Adriane Cleymaets» en voorts vermeldt dit zelfde kohier ter plaatse nog een andere pachter, nl. *Anthonis Cleymaet* (5). In hetzelfde jaar blijkt daarenboven weer eens dat de plaatsnaam «Cleymaet» ongetwijfeld tot het levende taalgebruik behoort, getuige daarvan het volgende excerpt uit het betrokken kohier van 1577 : «Pieter droesbeke ghebruuct in proprieteyte upden wenbrouck ende te cleymaet vijf dachwant lants» (6).

Een spoor van de familienaam te Erwetegem in de 18de eeuw vinden wij ten slotte opnieuw in de buitenpoortersboeken van Geraardsbergen die anno 1711, volgens de tekstbezorger althans, voor Erwetegem een zekere *Pieter Cleynaert* opgeven, wat zeer vermoedelijk niet anders dan een verkeerde lezing of een corrupte spelling voor *Pieter Cleymaet* is (7). Ook over gegevens omtrent de verspreiding van de naam in de 19e en de 20e eeuw beschikken wij nauwelijks, al kan opgemerkt worden dat de familienaam Cleymaet vandaag nog in Oost-Vlaanderen bekend is.

Na deze inleidende beschouwingen omtrent de overlevering van de betrokken familienaam, kunnen wij onze aandacht op de etymologie van Cleymaet richten.

Het toponiem Cleymaet is een veldnaam, die in feite uit twee «bodemkundige» elementen bestaat. Het eerste lid *cley*, dat in het Middelnederlands ook als femininum *cleye* voorkwam, staat bij Kiliaen geboekt en omschreven als : «*Kleye, pot-aerde. Terra figularis, argilla, lutum.*» Dezelfde auteur vermeldt ook de samenstellingen *kley-land*, *kley-grond* in de zin van «humus argillosa» (8). Zelfs voor onze tijd documenteert Is. Teirlinck nog het femininum *kleie*, zij het hoofdzakelijk

(4) Stadsarchief Gent, Penningkohieren van Erwetegem van 1571, folio 12 r° en 49r^o.

(5) Stadsarchief Gent, Penningkohieren van Erwetegem van 1577, folio 7 r°, 11 r° en 18 r°.

(6) Ibidem, folio 39 v°.

(7) M. Cornelis, Buitenpoortersboeken van Geraardsbergen, *Het Land van Aalst*, jg. XX (1968), 161.

als plaatsnaam : «Kleie, vr. ... eig. Plaats, waar veel klei is. Bepaaldelijk : wijk tusschen Zegelsem en Nederbrakel» (9). Het tweede lid van de samenstelling, *maet*, is in de toponymie een bekende benaming voor «grasland, meer bepaald maailand, hooiland». Het verspreidingsgebied van dit toponymische *maet* en zijn variant *meet*, die beide bij het werkwoord *maaien* horen, wordt voornamelijk door het Westvlaamse, Zeeuws-Vlaamse en Antwerpse poldergebied gevormd. Onder veel illustratief materiaal kan hier bij voorbeeld gewezen worden op de naam van het dorp *Meetkerke* ten noorden van Brugge, op de archivalisch bekende *Abbekinen meet* te Kadzand, anno 1227; op *de Maet* van de moderne kadasterkaart van Schoten (10). Voorts is ook het *Goed ter Maet* bekend, een thans nog bestaande hoeve te Assenede, die reeds in een schepenakte van 1433 vermeld wordt : «biden goede ter maet» (11). Dit *maat-meet*-gebied vertoont een zwakke uitloper naar de Antwerpse Kempen en Noord-Brabant toe; daarop wijzen toponiemen als *de Maeyen* op de kadasterkaart van Meer en ook *de Strijmade*, anno 1574 te Steenbergem vermeld (12). Mogelijk belangrijker lijkt ons echter een andere uitloper van hetzelfde gebied, dit keer in zuidelijke richting, waar het bewuste toponymisch element tot in Zuid-Oost-Vlaanderen toe voorkomt, op alluviale gronden langs rivieren en kleinere waterlopen. Het is dan ook in deze zuidelijke uitloper dat wij het toponiem *Cleymaet* te Erwetegem moeten situeren.

De etymologische betekenis van *Cleymaet*, de veldnaam waaraan de bovenvermelde, historische hoeve te Erwetegem haar naam ontleent, is dus «maailand op kleiachtige bodem».

De beide bestanddelen, *cley(e)* en *maet*, komen in de toponymie en secundair in de antroponymie geregeld voor, zowel op zichzelf, als in combinatie met andere elementen, als ten slotte in combinatie met elkaar. Ter adstructie hiervan geven wij enkele voorbeelden.

In het reeds vermelde buitenpoortersboek van Geraardsbergen uit 1396 komt een bijnaam van het type «van den Cleye» verscheidene keren voor. Aldaar zijn vermeld : *Jan van den Cleye* te Moerbeke, *Willem van*

---

(8) C. Kilianus, *Etymologicum teutonicae linguae* (Antwerpen, 1599), 239.

(9) Is. Teirlinck, *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon II*, 141.

(10) J. Lindemans, *Toponymische verschijnselen geografisch bewerkt - De namen van het grasland, Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie*, XIX (1945), 257 en 269.

(11) Oude Oostvlaamse hoeven, *Toerisme in Oost-Vlaanderen*, 26^e jg., nr 3 (mei - juni 1977), tegenover blz. 64.

(12) J. Lindemans, *o. c.*, 269.

den Cleye te Ophasselt, *Arent van den Cleye* en *Boydiin van den Cleye* te Steenhuize en voorts *Heinric van den Cleye* te Vlierzele (13).

Aan samenstellingen met *cley* als eerste lid vermelden wij alweer de volgende bijnamen uit hetzelfde buitenpoortersboek : *Goessen van den Cleyputte* te Wichelen en *Goessen van Cleycamp* te Halle (14). Voorts zijn voor West-Vlaanderen talrijke toponiemen opgetekend zoals : de Cleyaert, de Cleybeke, de Cleyberghe, Cleidorp, den Cleydyc, het Kleihof, Cleyhout, de Kleymolen en dergelijke meer (15).

Een familienaam «van der Maat» is vandaag nog bekend, al ontbreken vooralsnog nauwkeurige gegevens over de geografische verspreiding ervan.

Met *maat* als tweede lid kennen wij de naam van het gehucht Avermaat (ca. 1100 reeds *Avermata*) te Zele (16). Dit toponiem leeft ook vandaag nog voort in de familienaam «Van Avermaat», die vooral in de streek van Dendermonde-Lokeren-Gent vrij ruim verspreid is.

Daarenboven komen de toponymische bestanddelen *cley(e)* en *maat* ook met elkaar gecombineerd voor en dan nog wel in de vorm van een doublet *cleymaat-cleymeet*. Een oude, ingveoonse vorm *cleimeet* is immers reeds omstreeks 1300 opgetekend als veldnaam te Oostburg : «land... ende leght in die cleimeet» (17). Te Erwetegem treffen wij evenwel de gewone, Frankische vorm *cleymaat* aan, die ons hier speciaal bezighoudt. Wat de overlevering van deze variant betreft, zullen wij voorlopig althans vrede moeten nemen met het jaartal 1396, dat helemaal toevallig zowel voor het toponiem als voor de persoonsnaam geldt.

Met een paar slotopmerkingen willen wij eindigen. Over de verdere geschiedenis van het Goed te Cleymaat, dat ons uit de middeleeuwen bekend is, zijn wij niet goed ingelicht. In elk geval was de hoeve als zodanig op het einde van het Ancien Régime reeds verdwenen. Ook het toponiem Cleymaat begint van die tijd af te verduisteren. Doordat het grondwoord *maat*, in de zin van «maailand», geleidelijk ging verdwijnen uit het levende taalgebruik, verloor de samenstelling Cleymaat haar doorzichtigheid en meteen haar betekenis. De onbegrepen naam werd dan volksetymologisch gereïnterpreteerd op een manier die de oorspronkelijke zin van de samen-

---

(13) J. de Brouwer, *o. c.*, 11, 30 en 36.

(14) J. de Brouwer, *o. c.*, 29 en 62.

(15) K. de Flou, *Woordenboek der toponymie van Westelijk Vlaanderen, Deel VII*, 813 - 827.

(16) J. Lindemans, *o. c.*, 269.

(17) K. de Flou, *o. c.*, 827.

stelling uiteraard geen recht laat wedervaren. In overeenstemming met de dialectische uitspraak van de naam werd het tweede lid met «hout» geassocieerd, waardoor niets anders dan ontspoorde vormen konden ontstaan.

Weliswaar heeft J. Lindemans een kadasterkaart van Erwetegem geraadpleegd waarop nog een correct gespeld toponiem *Cleymaetstraete* voorkomt (18). Maar onder de wijken van Erwetegem die F. De Potter en J. Broeckaert vermelden, treffen wij een etymologisch corrupte vorm *Klein Hout* (sic !) aan (19). In het huidige dorp herinnert de naam *Klemhoutstraat* op een bijna onherkenbare wijze aan de oorspronkelijke *Cleymaetstraete*.

Van een hoeve, wijk of gehucht Cleymaet is dus momenteel geen sprake meer te Erwetegem. De zogeheten Klemhoutstraat, een laatste relict van het oorspronkelijke toponiem, is nu een straat van enig aanzien, gelegen ten zuiden van een vlek dat op allerlei kaarten tot in onze tijd nog de naam Potaardberg draagt.

Waar de materiële overblijfselen van de historische hoeve Cleymaet sinds lang verdwenen zijn en zelfs de herinnering aan het oorspronkelijke toponiem grotendeels vervaagd is, mogen wij ongetwijfeld stellen dat de belangrijkste reminiscentie aan de oude hofstede de nu nog levende familienaam blijkt te zijn. In feite is het de naam Cleymaet zelf die de middeleeuwen en onze tijd overspant.

E. EYLENBOSCH

BIJLAGE

1396 mei 1

Broeder Jan de Zas, prior van het kartuizerklooster van Sint-Martens-Bosse, geeft aan Wouter Matten het Goed te Cleymaet, 11,5 bunder groot, gelegen te Erwetegem, in erf tegen 29 lib. en 10 sc. par. jaarlijks; renten in natura en in geld die op het goed rusten, blijven ten laste van de pachter.

Originele oorkonde. Perkament. Met dubbele perkamenten staart voor een verdwenen zegel. H. 28,5 cm (met een plica van 5 cm.); B. 42 cm.; bldsp. : 19,5 x 38. Rijksarchief te Ronse, fonds Sint-Martens-Bosse, doos 1; de Portemont, nr. 2781. Diplomatiese uitgave.

---

(18) J. Lindemans, o. c., 270.

(19) F. De Potter en J. Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Vijfde reeks, Arrondissement Aalst, Eerste deel, Erwetegem* (Gent, 1895), 1.

1 Wij broder Jan de zas bij den ghedoege ons heeren priorer des godshuus van sente martijns
bossche Der ordinen van sathereusen, vten bisscopdoeme van Camerike, Allen den ghenen
2 die dese ieghewordeghen *letteren* zullen zien / ende hoeren lesen. Saluut in gode onsen
heere met kennessen der waerheden. Wij doen v *ende* iegheliken te wetene, dat wij *omme*
3 oppenbaren orboere, ende ghemeene profijt van onsen vors. godshuse, van ons, *ende* van
onsen nacommeren, / met goeder deliberatien ende ripen Rade ierst daer vp gehadt,
hebben ghegheuen in zekeren vorwaerden Ende *omme* erffelike rente *ende* jaerliken
4 tseinse, Onsen gheminden vriend wouteren matten pieters *temmernans* zone / was van
sente martijns lierde, Onse goet te Cleýmaet ghelegghen in de *prochie* van erweteghem,
toe behoerende onsen godshuse van sente martijns bossche vors., Jn al *der* manieren dat
5 ghestaen *ende ghelegghen es met huse – ende met houe, Eetvast ende nagheluaet, Ende met*
ellefen ende een half, buenren, lettelt ofte meer, onder lant mersch ende weede, ghelegghen
6 in diuersen stucken ende ten diuersen steden, Ende al dit sonder hermeten ofte / eenech
vertasten ofte *verhalen* van maten, Ende dit vors. goet *omme* neghene *ende* twintech pond
7 tiene scellinghe parisise erffeliker renten, goeder vlaemscher munten, Alsulc goet ghelt
ende goet munte Alse onse gheduchte / *here* die Graue van vlaenderen jaerlijx sal doen
ontfaen binnen sinen lande van vlaenderen van sinen renten ende van sinen cheinse,
8 dewelke .xxix. lib. x. s. par. vlaemscher munten, de vors. woutere matten ouer hem, / *ouer*
sijn oer ende nacommeren heeft beloofd, ons onsen nacommeren van onsen godshuse vors.
jaerlijcx Euwelike *ende* emmermeer te gheldene ende te betaelne. Ende in onsegodshuus
9 vry van allen *commere* te leueme, Jn / goeden ende ghereeden ghetelden ghelde ten tween
terminen *ende* paymenten van den Jare, dats te wetene deen heelt *ende* deerste payment
10 te sente martijns daghe, Jnt jaer ons sheeren .M^o. CCC^o. ende sessenneghentech Ende / te
kerssauonde daer naest volghende *emmer* betaelt te sine Ende dandere payment te meýe
daer naest *commende* Ende te sente jansmesse daer naest volghende in midden zomere
11 emmere vol betaelt te sine. Ende / dieghelike alsoe voert van jare te jare *ende* van
paymente te paymente Euwelike *ende* emmermeer durende, Voert soe es te wetene, dat de
12 vors. woutere sijn oer ende nacommeren moten houden de huse die vp tvors. / goet staen
wel, *ende* tamelc te ghereeke van dake ende van weeghen ende van temmerhinghen
euwelijc *ende* emmermeer durende sonder de vors. huse *ende* stede yet te argherne, maer
13 altoes te beteme, voert soe moet de / vors. woutere, sijn oer ende nacommeren ghelden
jaerlijcx euwelijc *ende* emmermeer Alle de erffelike renten die jaerlijcx vten vors. goede
14 gaen sonder ons godshuus cost *ende* sonder de vors. .xxxix. lb. .x. s. par. yet / te
vermindeme. Dats te wetene. achte coppe roghs ende *terdendeel* van eenen muedekene
.achte coppe *ende* *terdendeel* van eenen muedekene euenen. twalef scouthoenre. ende
15 twee cappoene. vierenveertich scellinghe twee / penninghe *ende* eenen hallinc par. ende
twee tornoýse, Voert soe moet de vors. woutere sijn oer ende nacommers wederstaen *ende*
16 ghelden sonder onsen ende ons godshuus cost, Alle corweyden *commere* laste tailliën
settinghen / cuermeeden die vp tvors. goet *commen* mochten in wat manieren dat ware,
Ende alle dese *vorscreuen* vorwaerden, condicien, poenten, ende ordenanschen, soe heeft
17 de vors. woutere belouet te houdene *ouer* hem seluen / *ouer* sijn oer *ende* *ouer* sine
nacommeren Ende ons ende onsen nacommeren van onsen godshuse van sente martijns
bossche vors. te gheldene ende te betaelne van jare te jare van paymente te paymente,
18 euwelijc *ende* emmermeer / durende ghelikerwijs *ende* in al *der* manieren dat *vorscreuen*
staet, Ende daer heeft jn vorbonden om de *voerscreuen* vorwaerden volcommelec ende
19 ghetrouwelec te houdene ende voldoende, hem seluen, sijn oer, *ende* sine / nacommeren,
Ende al sijn goet, meubel *ende* onmoebel ieghewordech *ende* toe te *commene*, waer dat sijn
ghelegghen sijn ofte vonden mochten werden, ghelijc ofte die alle in des *letteren* met namen
20 ende met sticken ghenoeft / waren ende gheexpresseert, Ende specialec drie dachwand
lants lettelt men ofte meer ghelegghen vp nederhuusuelt metter eenre siden neven SýmoenS

21 scranen lant ende metter anderen siden neven joffrouwen lijsbetten / lant van den
 kerchoue, Ende dit met wlvij. s. par. siaers erffelike vutgaende symoene den crane vors.
 met .v. s. par. den armen van sente martijns lierde, met ij. s. vj. d. par. te jaerghetiden *ende*
 22 met / .ij. d. par. artuere den ruwen. *Jtem* een half dachwant merschs gheleghen in de selue
 prochie tsoelmaers neven thoghe huusvelt an deen side ende der beken an dandere side,
 23 met eenen hallinghe siaers / vutgaende minen heere van vlaenderen. *Jtem* een dachwant
 weeden gheleghen an tsweerts borre met xij d. te jaerghetiden *ende* met ij ob. sente
 24 martine vutgaende siaers, *Jtem* sine stede een dachwand groet lettelt meer / ofte men
 gheleghen ter straten met huse *ende* met houe ertvast *ende* naghelvast tusschen jans erue
 tsneuen met eenen haluen cappelene *ende* xvij d. siaers vutgaende mine heere
 25 van zotteghem, Ende voert soe heeft de vors. woutere / hier in verbonden tvors. goet van
 cleymaet *ende* al datter toebehoert, *ende* al datter vp wast ofte jaerlijw daer vp wassen sal
 ofte sal moghen commen, Ende met alsulken condicien, Gheuielt dat de vors. woutere sijn
 26 oer *ende* / nacommeren ofte de ghene die tvors. goet van cleymaet houdende soudens siin
 in eeneghen ghebreke vielen ofte waren van gheldighen te doene, ons, ofte onsen
 27 nacommeren van onsen godshuse vors. van der vors. erffeliker / renten in eenen van den
 terminen van den paymenten in al ofte in som, Ende deen payment dandere verhaelde
 sonder verghelt te doene, Soe soudens wij moghen onse hande slaen an onse vors. goet te
 28 cleymaet / *ende* al datter vp ware eertvast *ende* nagheluaest ruerende *ende* niet ruerende
 sonder mesbueren ofte wedersegghen van yemene, Ende voert an de vors. erfachticheden
 29 *ende* an al datter vp ware, *ende* an al dat goet dat de vors. wouter / heeft ofte hebben mach
 alsoe an onse *propere* goet *ende* erue, sonder mesbueren, ofte wedersegghen, ofte yemene
 daer af rastoer te keerenne, ofte yet widder te gheuene, behouden altoes nalincs rechte,
 30 Ende jeghen dese vorscreuen / vorwaerden soe heeft de vors. woutere ouer hem, *ende*
 ouer sijn oer *ende* nacommeren, beloeft bij trouwen *ende* eeren alsoe goet kersten man,
 31 nemmermeer eeneghe porterien ofte vryheden te zoekene omme die te infringeerne / ofte
 te *vermindern* som ofte al in eenegher manieren, mids welken vorwaerden *ende*
 beloofden vorscreuen die ons woutere beloofd heeft, wij broeder jan de zas vors. hebben
 32 ouerghegheuen *ende* gheset in des vors. / wouters hande tvors. goet te cleymaet in al der
 manieren dat vorscreuen staet met allen den vryheden die daer toe behoeren, behouden
 33 ons *ende* onsen nacommeren van onsen godshuse vors. elxs siaers de vors. / xxix. lb. x. s.
 par. goeder vlaemscher munten vry sonder commere *Ende* alle andere condicien,
 vorwaerden *ende* beloofden ghelijc dat bouen verclaert staet In kennessen derwaerheden
 34 *ende* omme dat alle dese vorscreuen / vorwaerden *ende* elc point sonderlinghe selen bliuen
 ghehouden goet, vaste, *ende* ghestade, ten euweliken daghen Soe hebben wij broeder jan
 35 vors. dese *presente* letteren beseghelt metten *properen* zeghele toebehoerende / onsen
 godshuse van sente martijns bossche vors., Djt was ghedaen jnt Jaer ons sheeren als men
 screef dusentech driehondert *ende* sessenneghentech ten Jngane van meye :

Boekbespreking

Robert RUYS, Gemeente Wichelen. 20 Jaar reuzen in Bohemen. Eigen beheer R. Ruys 9298 Wichelen, 1976, 32 blz.

Brochures over lokale reuzengeschiedenis verschijnen zeldzaam in de Oostvlaamse reuzenliteratuur. Robert Ruys, bestuurslid van de Koninklijke Bond van Oostvlaamse Volkskundigen, heeft het tweede decennium van de Wichelse reuzen herdacht door een studie te wijden aan «20 Jaar Reuzen in Bohemen».

Een mooie typografische, rijk geïllustreerde brochure, in korte hoofdstukjes ingedeeld. We maken kennis met : ontstaan en betekenis van wijk Bohemen; korte historiek over zigeuners en reuzen; intrede van reus Moriaan tijdens de Palingfeesten in 1956; zijn huwelijk in 1959 met prinses Sarida; blijde geboortes van zoon Iraldo in 1963 en dochter Esmiralda tijdens de viering van het 800-jarig bestaan van Wichelen in 1974. Uit de lektuur ervaart men dat Robert Ruys de groei en bloei van de reuzenfamilie van zeer dichtbij heeft meegevolgd. Zijn bronnenmateriaal steunt op tijdsdocumenten. Het was zijn doel, doodgewone dingen te schetsen, gekoppeld aan de lotge-

vallen van de reuzenfamilie in de wijk Bohemen. De auteur toont aan hoe die reuzengeschiedenis een kleine groep samenbindt en de buurtschap in de hand werkt. Hij plaatst steeds de mens op het voorplan die werkt en leeft met zijn burens, die het Palingfeest meeviert, die een personage is in de zigeunergroep.

In de kleurrijke beschrijving maken we ook kennis met de zigeunergroep, het zigeunerwagentje, de paardjes, het kampvuur, de tekst van het romantische zigeunerlied. Jammer dat de muziek ervan in het boekje niet werd opgenomen om belangstellenden in de mogelijkheid te stellen te genieten van de prachtige melodie.

Een nadere kennis met het boek van Robert Ruys durven we gerust aanbevelen. Ook een uitstapje naar de Palingkermis en de reuzenommegang te Wichelen loont wel de moeite als toeristische ontspanning.

Marcel DAEM

Medelid Dr. Stefaan Top bekroond door de Koninklijke Akademie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde.

Tijdens haar openbare vergadering einde oktober 1978 heeft de Koninklijke Akademie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde prijzen uitgereikt.

Ons medelid Stefaan Top ontving de prijs voor Volkskunde. Het bestuur van de Bond biedt hem zijn diepdoorvoelde felicitaties aan voor deze merkwaardige onderscheiding.

Red.

STATUTAIRE VERGADERING VAN DE
KONINKLIJKE BOND DER OOSTVLAAMSE VOLKSKUNDIGEN

op 29 oktober 1978 in het Museum voor Volkskunde, Kraanlei 63, Gent

Na een geestdriftig welkom van de voorzitter tot de overtalrijke aanwezigen nam de vergadering een minuut stilte in acht ter nagedachtenis van de in het dienstjaar overleden leden : Mej. Nachtergaele, Gent; Mevr. Schatteman, Destelbergen; Mevr. Van der Heyden, Gent; de HH. J. De Bodt, Geraardsbergen; E.H. Fr. Penne, Overmere; P. Uytendaele, Ledeberg en Prof. Dr. P.J. Vandenhoute, Oostakker.

1. Rede door Renaat van der Linden, voorzitter

Wezenskenmerken en verschijningsvormen

Een groet en een wens

«Op het dorp» groet degene die een kamer of (gelag)zaal betreedt, waar meerdere personen aanwezig zijn, met : Elk ne goeie dag !

De personen die er in de loop van de dag elkaar op straat ontmoeten, zeggen of roepen : *ne goeiendag*. Gebeurlijk is er het toevoegsel *zulle* bij betrokken. En s'avonds wordt het dan : *ne goeien avond* en *ne goeien nacht*. De groet of roep geldt geen louter formule, geen geijkte uitdrukking, geen loutere traditie zonder meer. Het betreft een manier van een gelukwens : het ga je goed... het geluk moge je dienen vandaag, deze avond, deze nacht. Het woord *gelukwensen* als dusdanig weerspiegelt een belangstelling in, en een vreugde over iets dat je te beurt is gevallen, over iets dat reeds gebeurd is. Daar is een kleine tegenstelling, of een grote, met de uitdrukking : *zich(zelf) gelukwensen* : het gaat er om een vreugde, het je verheugen in de omstandigheid die men je als gelukkig beschouwt. Het *Nieuwjaarswensen* is zo sterk, dat zelfs het zelfstandig naamwoord of substantief bestaat : de *nieuwjaarswenser*, degene die op nieuwjaar geluk komt wensen ! Dan geldt het een wens voor de volgende dagen en weken en maanden, voor twaalf maanden in één klap. Hebben we er een gedacht, aan dit miniem verschil : dat gelukwensen veelal gaat om iets dat voorbij is. Maar de goeie dag, goeie avond en goeie nacht geldt onmiddellijk en binnen een beperkte tijdsruimte : *ik wens je het goede voor de volgende uren*.

Daar gaat het letterlijk om een «heilwens». We ontleden het woord *groeten* veelal als het *teken* van afscheid. Maar de *goedendag* zeggen en de andere vormen daarbij zijn een bewijs van gebondenheid, het één zijn in de manier om met een andere mee te leven in de uren die volgen, met de gedachte (het verstand) en het gevoelen (het hart) : *Het ga je goed !*

Hartelijke Uitnodiging

Daar ligt hem juist het woord de gebondenheid ! In de gunstigste bediedenis van het woord. We vormen een band, beleven een contact, schikken een schakel in een vaste verbintenis.

In deze zin is de jaarlijkse vergadering DE DAAD VAN DE VRIENDSCHAP ! Ons blad bindt oris in de wetenschap. Maar de vriendschap bestaat in het gemeenschappelijk zinnen en zoeken, bakken en boeken. De studie van het volksleven gist een hele jaar door de geest, maar in de samenkomsten beleven hart en geest samen een hoogdag : DE DAAD VAN DE VRIENDSCHAP IN GOUD BEVESTIGEN ! Een paar voorbeelden belichten dat gevoel van geluk en de band.

Een recensie en aftelrijmpjes

Jozef Van Effelterre, medelid uit Godveerdegem (Zottegem) vertoeft aan zee, ontdekt bij een vriend het boek *Geschiedenis van de Visserskapel Onze-Lieve-Vrouw-ter-Duin te Bredene*, zo pas in een tweede uitgave verschenen. Het adres van de auteur Karel CLYBOUW is aangestipt. Hij zou graag een recensie publiceren over het boek. Maar de vraag rijst : ik heb geen nummer van Oostvlaamse Zanten bij. Hoe kan ik hem dat diets maken ? Hij staat op het punt de aard of de waarde van het tijdschrift te omlijnen, als de auteur onderbreekt : *-Maar beste man. Wij zijn allebei gebonden in Zanten ! Ik heb er zelfs in geschreven, jaren, jaren geleden !* Twee mensen, ogenschijnlijk onbekend voor elkaar, zijn plots één in het dienen van een wetenschap, in de gebondenheid van een Bond. (Zie huidige jaargang, 121, met het artikel Aftelrijmpjes in voetnoot).

Veesnijder en hagemeester

Voor de publikatie *Veesnijders in Vlaanderen* (huidige jg. 137 - 160, 191 - 200) was een bezoek aan een dergelijk type in West-Vlaanderen vereist. Tijdens een ontmoeting met de suppoost Paul Vande Walle uit Ledeberg in ons museum volgt de vraag : *Ken jij soms een veesnijder ?* Paul Vande Walle kent uitstekend de streek van Izegem. Bij ons gaat het om dezelfde persoon, maar om een andere naam : *de hagemeester*. Hij was onmiddellijk aan het vertellen. Het resultaat bestond erin, dat een zoeken in West-Vlaanderen gespaard was, en dat onze suppoost een pittige tekst leverde, puik als van een journalist, voor vier bladzijden druk ! Ook daar ligt een blijde gebondenheid, tussen een museumsuppoost en een redaktielid !

Een gouden huwelijksjubileum en een lift

De kollega en mevrouw Jos Janssens - Buysse wonen te Velzeke (Zottegem) op het dorpsplein. Zij zijn lid, sinds de eerste jaren van het ontstaan. En nu vieren ze hun vijftigjarig huwelijk, een feest in het goud en ze wensen : wij moeten absoluut naar de algemene vergadering van de Bond. Maar hun wagen wil niet mee en de garagist krijgt hem niet klaar voor 29 oktober. Ze vragen om zich te verontschuldigen en ik stel voor : rijd toch gewoon met ons mee. En zo zijn onze jubilarissen ook in ons midden. Ook dat is een verbintenis. Hij leverde in 1940 een enige uitgave voor ons tijdschrift : *Het ontstaan van de Julius Caesarsfeesten te Velzeke Ruddershove*. (O.V.Z. XV (1940) 45 - 54 met muziek) Stijn Streuvels schreef in *De Vlaschaard* delen uit *Het Djinielied*, djinie is de jenever. Alleen kollega Jos Janssens in Vlaanderen kon zorgen voor een opname van het lied in de Vlaamse televisie.

Een kunstschilder, een advocaat en een vorser te Sint-Maria-Oudenhove

---

Op 21 oktober 1978 stampet de werkgroep van het Jaar van het Dorp een Paardenmarkt uit de grond, om vast aan te knopen met een traditie die tijdelijk verdwenen was. Daar zijn tweehonderd paarden opgedaagd, maar tussen de boeren en de eminenten ontmoeten er plots vier leden van de Bond elkaar : de plaatselijke historicus Jozef Schollaert die de tekst opstelt voor de rugzijde van het bedevaartvaantje dat op zondag vier november verspreid wordt, de advocaat Guy Van Gansbeke, de kunstschilder Julien Van Langenhove, uw dienaar in éénklank om het volksleven mee te leven en te bestuderen tegelijk.

Tony van Wijck uit Maaseik en bakkers en brood

In Maaseik en in een ruim deel van Limburg is medelid Tony van Wijck het hart en de stuwende kracht van het carnavalfeest. Maar hij heeft vernomen dat een redaktielid van ons tijdschrift documentatie zoekt over brood. Hij kon naar deze goudstag niet komen, maar stuurt afbeeldingen, krantenknipsels en een nieuwe publikatie over Maaseik, de Bakkersbond *Hand in Hand* door W. Sangers. Dàr ligt een gouden schakel heel Vlaanderen door !

Inspraak

Het eerste nummer van ons tijdschrift dit jaar bevatte een uitnodiging tot de leden, om hun mening, hun op- en aanmerkingen te sturen, in verband met vorm en inhoud. Daarbij hoort het thema voor deze namiddag : **WEZENSKENMERKEN EN VERSCHIJNINGSVORMEN**.

In hoever zijn we dezelfde als vijftig jaar geleden, in wezen en in kenmerken, in de manier van optreden en verschijnen. Het worden twee zware woorden : de verhouding van grootouders tegenover kleinkinderen. Uw dienaar mag (en kan) spreken. Hij is achtmaal opa !

De inspraak ligt deze voormiddag op een ander vlak.

De redactie van Oostvlaamse Zanten en het Bestuur van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen hebben het als hun plicht beschouwd in nr. 1 van de huidige jaargang een bijvoegsel aan te bieden, een verzoek als dusdanig naar een persoonlijke waardebeoordeling vanwege de lezers. Menigeen is wellicht een tikje verrast geweest : een oordeel over een wetenschappelijk tijdschrift ? Waarom niet ? Welke onderwerpen boeien de lezer(essen)s meest ? Beschikken ze zelf over oorspronkelijke artikels ? Waarom niet ? In nummer vijf

verschijnen artikels van nieuwe medewerkers : een over volkse types uit Lebbeke, een over een Afspanning in Steenhuize. De artikels zijn gezet en de drukproeven liggen hier voor u !

Welke is het wezenskenmerk van ons tijdschrift bij zijn ontstaan en welk is de verschijningsvorm thans ? Een brug, een regenboog van een halve eeuw ! De twee woorden bieden voor elk onderwerp een onvermoed perspectief. Waarin bestaat het kenmerk van de kern, van het diepste wezen en hoe treedt het te voorschijn ? We letten op een paar affiches op dit bord :

1) *de verkoop van duiven*; het gebruik is immer in voege geweest; maar hoe past de naamgeving zich aan ? Luister en lees : de «*Atoom, de Prins, de Braven, de Orléans, de Gebroken Slag*», en onder een foto bemerk je de 149. Wat beduidt het cijfer ? Wie verklaart de zin : verkoop van de vage trein...? Welke zijn deze namen in vergelijking met die van vijftig en honderd jaar terug ?

2) *een persfoto vol galgenhumor* : vier lieden, met een kepi van spoorwegambtenaar op het hoofd, dragen *een lijk* naar het Aarschotse politiebureau. De lijk zit vol bezwaarschriften tegen de vernieuwing van de treinlijnen Leuven-Hasselt en Leuven-Antwerpen, waaruit zo maar even driehonderd onteigeningen voortspruiten. Sinds wanneer dateert het gebruik om met lijkisten en zwarte vlaggen het volks verzet te onderstrepen ?

3) *een affiche van een kaartersklub* vermeldt als opgave REUZE BELOTING. Hoe dikwijls halen kaarters de term «reuze» aan ?

4) *een affiche «Vereeniging van Gebeden van het Aertsgenootschap van den Heiligen Franciscus-Xaverius, wettiglyk opgericht te Brussel»* in 1854 vermeldt onder de voorwaarden tot het bekomen van een aflat : *eenen behoefligen herbergen*. Dat is gedrukt in 1862. Kunnen wij ons dat inbeelden of zien we een huidige vergelijking met het verzoek een eenzame uit te nodigen aan ons Kerstmaal ? Zo verschijnen vele elementen voor Wezenskenmerken en Verschijningsvormen. Daar zijn zovele punten, waar we deze elementen kunnen onderzoeken. Zeker in onbetreden paden. (De idee van dit onderzoek stamt niet van me. Wie vindt totaal nieuwe plannen ?)

Pol de Mont heeft in het Filologenkongres van 1926 te Gent, in de sectie Volkskunde het thema behandeld : *Braakliggende studievelden*. Zie **Nederlandse Volkskundige Bibliografie**. Deel VII *Oostvlaamsche Zanten (1926 - 1960)*, Antwerpen, 1968, p. x. Hij heeft dit onderwerp gepubliceerd in *Toerisme*, VI (1927), 442 - 444, 462 - 464 : *Een woord over zekere braakliggende studievelden*. Daar hoorden bij : Huizen- en hoevenbouw in Vlaanderen tot ongeveer 1870; volksdansen; volksbeeldhouwerij, veropenbaard in kruislieveheren, beelden van heiligen in kapellen en kerken; haagversiering met fantastische figuren van mensen en dieren; volksvermaken...

Dit punt van behandeling is aldus na een halve eeuw terug aan de orde (van de dag) door de reactie van leden, met hun inspraak na ons verzoek in nummer 1, niet om een oordeel te vellen over de voorstellen van een pionier inzake volkskunde in 1926 en de verwezenlijkingen daarna, maar om op te speuren en vast te leggen, welke tema's onze lezers willen behandeld zien, en waaraan ze gebeurlijk hun hulp willen verlenen. Het wordt een uitvoerige reeks van meer dan twintig punten.

Volkse onderwerpen op schilderijen : Hotel Bellevue te Brussel (sinds 1902 opgenomen in het complex van het Koninklijk Paleis). Salon uit de 2^e helft van de 18^e eeuw toont zes schilderijen in de stijl van J.A. Garemijn (Brugge 1712 - 1799), onder andere Liedjeszanger, en een Tandentrekker op een dorpsplein !

Vreemde arbeidskrachten in ons land. Immigratie en emigratie. (Zie Oostvl. Zanten, 44 (1969) 83 - 84 : H. GRUNN. Volkskunde der Heimatvertriebenen im Raum von Linz. Veröffentlichungen d. Oesterreichischen Museums f. Volkskunde). Vêrstrekkende gevolgen in elk midden, inzake taal, godsdienst, tempels in allerlei lokaliteiten, feesten, sport en ontspanning; moskee in Gent en Brussel...

Brusselse vroegmarkt, groente- en fruitsoorten, taal en spot, bloem.

Humor, ook rond de politiek : generaal Pierre Billotte. 30 jaar humor met generaal de Gaulle. De vraag : waarom mogen er geen bloemen staan in de kantoren van een ministerie ? Bewijs, dat B. het rijkste land van de wereld is ?... Waarvan is Paus Johannes-Paulus I gestorven ?

Waarzegger en waarzegster(s) ? Aangehouden waarzegster strooide «liefdespoeder»; (110.000 fr. voor viermaal) Standaardgroep 27 VI '78. Waarzeggerij langs dag- en weekblad(en), met specialiteit inzake gezondheids- en liefdesproblemen. Poeder voor de deur van de klant, betekenis van de kleur; dreigement van onheil.

Straatfresko's : in Baaigem, op de muren van hoeven, in Antwerpen op de afsluitingen van de katedraal, in Ronse, op de zijgevel van een zaak (Jacques van de Wattyne: volksleven van Ronse) in Brussel op de kale muren langs de Jacqmainlaan.

Beeldtype : Leuven Fons Sapientiae; Munte, de eenvoud; Zelzate, in aansluiting met Manneke -Pis : Mieke-Stroel; Aarschot, kasseistamper. De Zelzaatse gemeenteraad heeft officieel Mietje Stroel geadopteerd, na een overname, aanvankelijke hoede en een beschermkomitee van de garde van Mietje Stroel, Ronse, nar (Bommelfeest)

De draverssport te Waregem en Cie : naamgeving van de deelnemers, o.a. Charleston, Sang et Or, Rik, geloof en bijgeloof (cfr. circus)

Autozoektochten & naamgeving : Strombeek : 14^e meerminrally; Blaasveld 5^e Veertienbundersautotocht;

Constanten en wisselende elementen in het volksleven, syndikaat : broederlijke mij der wevers van Gent : 1857 - 1879 : vier taferelen als mannekesblad : eisen van recht — helpen elkander — wetenschap als fakkel van volksverlichting — troost bij werkgebrek

Studentengebruiken... verdwijnen... op kabinet van minister... uitschakelen van afstanden, sociale situatie...

Cirkus. Mensen, dieren en gebruiken. Verzamelaars. Kunstvoorstelling. Prenten./ Paul BOUISSAC. Circus & Culture. Indiana University Presse, Bloomington, 1976. K. & C. 11 (1978) 14, E. Poppe. Grootste B. cirkus sluit deuren. F.N. Vooruit 1^e okt. 1978.

Vuur en vuurwerk. Gouden Gids : Boon & zn., Zele. E. Hendrickx, Deurne, Heytens-Deriemaecker, Ardoois. Van Cleemput, Brussel

Glasramen in burgerlijke en godsdienstige en officiële gebouwen.

Populaire Literatuur en Beeldverhaal. Lut UREEL. Wat ben ik blij dat ik in een dorp geboren ben. Lannoo, Tiel/Utrecht, 1975², 66 : Abraham Hans en Sacha Ivanov, e.a. Triviaalliteratuur. Populaire literatuur. Amsterdamse smaldelen 1., 272. 11 teksten

Affiches... voor feesten, notarissen, kermissen. Kollektie Kruishoutem !

Munten = noodgeld. Vervalsers... /Bezigheidsklubs (bejaarden)

Postzegels. Onderwerpen : figuren en gebruiken... Specifieke uitgave

Orgels en orgelmakers. Huis(pijp)orgels & familie Hooghuys, Geraardsbergen

Muziekmaatschappijen en fanfares en harmonieën.

Majorettenkorpsen. Ontstaan en ontwikkeling; kampioenschappen...

Wielertoerisme : ontstaan en ontwikkeling. Autoloze zondagen als vertrekpunt ? Slogan : Fiets je fit ! Fietsje buiten. Dag van de fiets. Naamgeving : Doortrappers (Hasselt), Lantaarn (St.-Truiden), Veloklub Rap & Knap (Kruishoutem 1905 - 14), Sport na Arbeid (Lanaken), organisatie, per km, uur, prijzen : wimpel, diploma, trofee, voor jongste, oudste, verstkommende deelne(e)m(st)er, bedevaarten lokaal en provinciaal (Kortbos, Limburg), lied op plaat, karikatuur

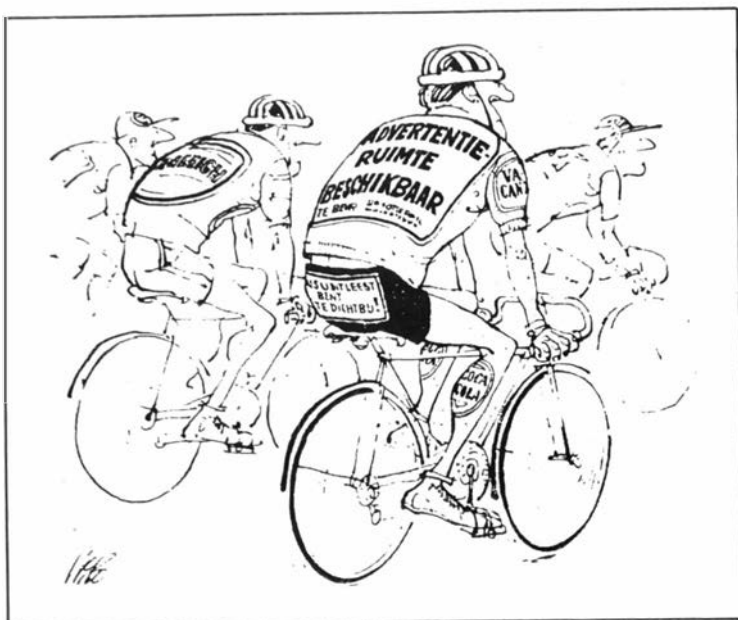
Gevolgen, aansluitend en voortspruitend uit bepaalde manifestaties, zo Gentse pacifikatiefeesten in 1976.

Begrafenisgebruiken... ritueel, oud & nieuw, familieberichten met portret, (b.v. Belang v. Limburg, Hasselt), e.a., burgerlijke begrafenis, krematie en strooiweide, b.v. in klein Moortsele Kapellen met kleurrijke glasramen op kerkhof, zo Geraardsbergen en Laken (weekblad De Beiaard, Zottegem 28 okt. 1978) Versieren van zerken, met portretten, teksten en beelden van bekende kunstenaars.

Schilderijen en tekeningen van bekende en min bekende artiesten met volkskundige waarde, bij voorbeeld Jules de Bruycker, weergave van reuzen en figuren.

Nieuwe (?) feesten, of aansluiting met oude(re) tema's : ezels zetten St.-Eloois-Winkel op stelten. Kuurne doopt een ezelin, kreeg de wortelen der wijsheid en de belofte dat ze, als ezelin geboren, als ezelin zal sterven. Er waren een pastoor, een koster, een peter en een meter, het wijwater en het proeven van de doopsuiker in de ezelsgemeente duurde drie kermisdagen. Wekelijks Nieuws, Poperinge, 6 oktober 1978, Weekblad.

Wie levert de eerste kleine opgave, of een uitvoeriger bijdrage ? Tot slot ontdek je een fijnzinnige illustratie voor het onderwerp fietstoerisme : de deelnemers zijn immers «de reizende reclame». De aanbrenge van karikaturen op zichzelf is reeds een volkskundige prestatie.

Ontleend aan DE BOND, Weekblad voor het Gezin,
Brussel, 7 - 7 - 1978, p. 20

Wanneer rijden er fietstoeristen met een advertentie
voor heem- en volkskunde ?

2. Aanvullend verslag over de bedrijvigheid van de Bond van november - december 1977 door M. Broeckhove, sekretaris

Tot op heden behandelden de jaarverslagen de bedrijvigheid van de Bond en zijn raad van Beheer over een periode van november van het verstreken jaar tot en met oktober van het lopend jaar, m.a.w. de jaarverslagen bestreken geen volledig kalenderjaar als dusdanig. Ook de verslagen inzake de financiële verrichtingen stemden niet overeen met het desbetreffend kalenderjaar.

De Raad van Beheer verlangt daaraan te verhelpen en stelt voor de datum van de statutaire vergadering te verschuiven. Straks leggen we U een voorstel ter goedkeuring voor.

Om het laatste verslag (1) per kalenderjaar in orde te krijgen, is een aanvulling over de bedrijvigheid van november tot en met december 1977 vereist. Vermits het slechts over een paar maanden gaat, zal dit verslag uiteraard kort uitvallen.

Het bestuur en de redaktieraad vergaderden regelmatig gedurende die twee maand om de werking en de publikaties te bespreken.

Op 13 - 11 1977 had de voordracht door de Hr A.De Buck plaats die handelde over «Het Begijnhof O.-L.-Vrouw ter Hoye» te Gent.

---

(1) Zie OVZ LII (1977) 239 - 261

Bij de kantwerksterklub Sint-Katelijne hadden behalve de normale werkvergaderingen van de vijf leerjaren, ook de proeflessen plaats voor de nieuwe kandidaat-kantwerksters. Een 50-tal nieuwe leden vervoegden de klub.

In de bibliotheek hadden de wekelijkse zittingen plaats en werden ruildagen gehouden. De poppenspelvertoningen op de woensdag- en zaterdagmiddagen gingen normaal door met het traditioneel sukses. Telkens werd een ander programma opgevoerd.

Zoals hierboven aangestipt, handelen tot nu toe de jaarverslagen niet over de periode van een volledig dienstjaar omdat de jaarlijkse statutaire vergadering plaats heeft na het dienstjaar.

Daarom vragen wij het artikel 8 van de statuten dat luidt : «De algemene vergadering wordt samengeroepen door de sekretaris ten minste een maal 's jaars, op de tweede zondag van oktober; op aanvraag van ten minste een vijfde der leden, kan ook een buitengewone algemene vergadering gehouden worden» te wijzigen als volgt : «De algemene vergadering wordt samengeroepen door de sekretaris ten minste éénmaal 's jaars op de eerste zondag van februari; op aanvraag van ten minste een vijfde der leden, kan ook een buitengewone algemene vergadering gehouden worden.

De volgende algemene vergadering zal dus in februari aanstaande plaats hebben en betrekking hebben op de werking van het volledig dienstjaar 1978.

De vergadering keurt eenparig het aanvullend verslag en de wijziging aan de statuten goed.

3. Muzikaal intermezzo

De groep van Mandje DE VOS uit Wichelen vergastte de vergadering met een muzikaal intermezzo en drie volksliederen, waaronder één plakkaatlied.

De zangers en de muzikanten oogstten een langdurige bijval. Dergelijke liederen op een vergadering van volkskundigen beduiden een hoogtepunt in het beleven van volkse waarden.

4. Financiële verrichtingen dienstjaar 1977 en begroting 1979 door Eleonora Samain-Ouvrein, penningmeesteres

Zoals U aan de hand van de rondgedeelde financiële bescheiden kunt vaststellen, is het batig saldo einde 1977 218.529 F tegenover 95.518 F einde 1976.

Deze aangroei is te danken enerzijds door de verkoop van de afzonderlijke publikaties (133.511 F) en de belangrijke toegekende staatstoelage (109.635 F).

Het bestuur bestemt het in kas zijnde geld voor de publikatie van een bekroond werk van het Alfons de Cockfonds. Indien voor het dienstjaar 1978 een evengroot batig saldo stand houdt, bestaat de kans van het bekroonde werk van bestuurslid Robert Ruys «Veer en Veerdienst in Oost-Vlaanderen» op de markt te brengen.

De heren G. Van Audenhove en G. Van Peteghem, kommissarissen voor het dienstjaar 1977, hebben de boekhouding nagezien. Hun verslag toont aan dat alle verrichtingen regelmatig werden ingeschreven en de bedragen overeenstemmen met de boekhoudkundige bescheiden.

De vergadering keurt het verslag goed.

FINANCIËLE VERRICHTINGEN DIENSTJAAR 1977

INKOMSTEN		UITGAVEN	
Lidgeden	239.731	Uitbesteed werk	14.375
Advertenties	7.500	Groot materieel	21.175
Verkoop publikaties	133.511	Sekretariaatskosten	33.655
Inkomgelden	1.375	Reiskosten bestuur	3.381
Bondsreizen	73.589	Drukwerk	25.784
Kursusgelden	220.000	Propaganda	9.427
Giften	50.000	Publikaties	326.190
Toevallige baten	14.624	Overige organisatiekosten	6.304
Staatssubsidie	109.635	Hulp- en leermiddelen	20.220
Provinciale subsidie	20.000	Bondsreizen	59.152
Gemeentelijke subsidie	10.000	Kursussen	137.877
		Manifestaties	13.000
		Overige specifieke kosten	75.994
		Prijzen en geschenken	10.420
	<hr/>		<hr/>
	879.965		756.954
Incasso 1 - 1 - 1977	95.518	Incasso 31 - 12 - 1977	218.529
	<hr/>		<hr/>
	975.483		975.483

De vergadering keurt het financieel verslag 1977 goed.

BEGROTING 1979

INKOMSTEN		UITGAVEN	
Lidgeden	250.000	Uitbesteed werk	9.000
Advertenties	5.000	Sekretariaatskosten	70.000
Verkoop boeken en tijdschriften	150.000	Reiskosten bestuur	8.000
Inkomgelden	3.000	Drukwerk	33.000
Groepsreizen	15.000	Propagandakosten	11.000
Kursusgelden	180.000	Publikaties	450.000
Giften	50.000	Overige organisatiekosten	8.000
Toevallige baten	50.000	Hulp- en leermiddelen	23.000
Staatssubsidie	112.000	Groepsreizen	15.000
Prov. toelage	20.000	Kursussen	152.000
Gem. toelage	10.000	Manifestaties	16.000
Andere inkomsten	5.000	Overige specifieke kosten	25.000
		Toelage Museum voor Volkskunde	20.000
		Alfons de Cockprijs	10.000
	<hr/>		<hr/>
	850.000		850.000

De vergadering keurt de begroting 1979 goed.

De heren Gustaaf Van Audenhove en Gaston Van Peteghem werden als leden van de kaskommissie aangeduid voor het nazicht van de boekhouding over het dienstjaar 1978.

5. Rondvraag

Drs. W.P. Dezutter, conservator van het Museum voor Volkskunde van Brugge brengt de groet van de Westvlaamse Volkskundigen en wenst de Bond geluk met zijn werking, initiatieven en publikaties.

Hij schenkt aan Renaat van der Linden een ingelijste gekleurde afdruk van de devotieprent van de H. Aubertus, patroon van het bakkersambacht te Brugge, houtsneede uit de 18^e eeuw voor zijn studie over Bakker en Brood.

Hij dankt oprecht voor de talrijke krantenknipsels die hij van de bondsleden en vooral van Renaat van der Linden ontvangt i.v.m. museumaangelegenheden. Een oproep volgt in onze Volkskundige Kroniek.

6. Middagmaal

Het gemeenschappelijk middagmaal had plaats in het Hotel de Lourdes te Oostakker. Het verliep in een gemoedelijke sfeer.

Een speciale autobus vervoerde vele deelnemers en deelnemsters waardoor de gemoedelijkheid bevorderd werd.

7. Muzikaal intermezzo

De Koninklijke Folkloristische Maatschappij «De Vreugdebroeders», het Houten Muziek van de Boskant te Wetteren, leidde het middagprogramma in met een drietal geslaagde muziekstukken uitgevoerd op hun houten instrumenten.

8. Colloquium onder leiding van Renaat van der Linden

I. ONBETREDEN PADEN IN DE VOLKSGENEESKUNDE

Kultuurwetenschappen is een nooit eindigende aaneenschakeling van ontleding en ordening, van veronderstellingen en van proefnemingen om die veronderstellingen aan de werkelijkheid te toetsen. Stellen wij naast de methoden gevolgd door de cultuurwetenschap die van de volkswetenschap, dan vinden wij aanvankelijk een volkomen overeenkomst.

Ook het volk neemt waar, op de gebieden waar het zich thuis voelt. Het volk vergelijkt en veronderstelt zonder zich af te vragen of de veronderstellingen de toets met de werkelijkheid kunnen doorstaan; zo krijgt het niet onmogelijke meteen een graad van zekerheid. Wanneer een veronderstelling, een opvatting, een verklaring eens aanvaard worden, zijn ze door geen macht te ontcrachten.

Op gebied van ziekte en genezing is het volk angstvallig en nieuwsgierig aan het zoeken; het laat zich met allerlei eigenaardige methoden van geneeswijze in. Het onderzoek van de gegevens die het volk in zijn pseudowetenschappelijke activiteiten verkrijgt, en of die ja dan neen stroken met de uitkomsten van de cultuurwetenschap, moet tot volkskundige verrassingen leiden.

Alles wat wij in de volkswetenschap aantreffen, is niet altijd overblijfsel van een heidense voortijd. De volksopvattingen hebben een ontwikkeling doorstaan en zijn medegegroeid met

de kultuurwetenschappelijke vorderingen en de veranderingen in maatschappelijke instellingen en gewoonten. Denken wij even aan de geboden mogelijkheden zich in de officina produkten aan te schaffen die vroeger buiten hun bereik lagen. In de volksgeneeskunde en de gebieden waarin die zich beweegt valt heel wat te ontdekken, maar de onderzoekers zijn schaars gebleven. Het publiceren en verzamelen van bevindingen uit de volksgebruikte receptuur was tot op heden in deze discipline de meest gevolgde methode.

Ontleding en vergelijking met de medische wetenschappelijke invloeden bleef meestal achterwege. De geschiedenis leert dat de geneeskunde heeft geput uit de voorraad van de volksgeneeskunde; denken wij aan het salicilzuur, de digitaline en vele andere geneesmiddelen. Zelfs de ingewikkelde hormonen- en vitaminenleer wortelt enigszins in de volksgeneeskunde.

De indeling van de volksgeneeskunde in empirische en mystieke, haar beoefenaars, haar ikonografie, haar noodwendige en dringende aanpassing aan sociale en economische toestanden, aan landelijke omstandigheden, haar kritisch historische ontwikkeling stellen een heel programma voorop.

Loketerpentijn of boerenstandolie ontbraken nooit in de scheepsverbandkist en hielpen de zeeman om verwondigen te beschermen tegen het bijtende zeewater. De «Gazet van Antwerpen» van 11 oktober 1978 meldt onder de titel «*Gebedsgenezers te Temse*» hoe een zekere Koonstra in de zaal Roxy overging tot het belezen en de handen oplegging van zieken. Tientallen beweerden op deze wijze door de Nederlander van kwalen van zeer uiteenlopende aard te zijn genezen. Wij durven deze vorm van volksgeneeskunde nog te stellen onder de onbetreden paden. Waarom? Omdat wij de mening zijn toegedaan dat deze materie, althans met de voorhanden wetenschappelijke middelen, op een heel andere wijze volkskundig dient te worden bestudeerd.

De angstpsychose doet velen grijpen naar het ongewone, het wonder, het mirakel, en ze klampen zich daaraan vast. Ze willen met de verbeeldingskracht over de wetenschappelijke grens heen vliegen. Ze verbeelden zich beter te worden en verwarren het zich beter-gevoelen, met beter-worden, met beter-zijn. De pijn is weg, de pijn is niet teruggekomen. Ja, er is wel pijn, maar dat is heel andere pijn.

Zien wij hier niet de gelijkenis met de psychotherapie en de bij ons ingeburgerde Oosterse methoden van de Yogis? (1) Het verschil bestaat daarin, dat het avondland deze processen rationeel verklaart, terwijl het morgenland echter bovennatuurlijke, mystieke invloeden veronderstelt, vergelijkende volksgeneeskunde zoals Hovorka en Kronfeld met een magistraal werk (2), ons in het buitenland voor zijn geweest, is nog steeds een onbetreden pad bij ons.

De geschiedenis van het vingerhoedskruid, het oude vrouwtje van Shropshir in 1775 die een thee verkocht, leert dat wij een van de werkzaamste geneesmiddelen van de farmacologie te

---

(1) Yogis : een Oosterse meditatiekultuur.

(2) O. HOVORKA en A. KRONFELD. *Vergleichende Volksmedizin*, Stuttgart, 1908. Deze uitgave duidt een nieuwe vorsingsmethodiek aan. Zeer waardevol is de duiding naar de noodzaak de volksgeneeskunde op te nemen in de geschiedschrijving van de geneeskunde.

danken hebben aan een volksmiddel dat het nog steeds doet (3). Welke volksgeneeskundige publikatie toont dat het volk onbewust door het gebruiken van Bremthee en van de knollen van de Monnikskap, spartëine tot zich nam en dat de boer die zijn zieke paard beschimmeld brood toediende, de gangmaker was naar de ontdekking van de penicilline (4). ?

De stroming ten gunste van de alternatieve geneeskunde omvat heel wat onbetreden paden van de volksgeneeskunde. In oktober 1977 en mei 1978 ging op de Nederlandse KRO televisieketen een programma onder de titel «Wat heet beter ?». In dit programma komen heel wat volksmensen getuigen over de geneeskraft van magnetische ringen, over het gebruik van kruidendrankjes, het geloof in de pendel tot vaststelling van kwaal of de controle van hun bloeddruk door een gouden ring aan een draadje over de uitgerolde lintmeter te laten bewegen. Ook bij ons gaat een belangstelling uit naar de alternatieve geneeskunde die streeft naar erkenning, althans volgens de getuigenis verschenen in het dagblad «Het Volk», Gept, van 6 juni 1978.

Sterrenwichelarij is eeuwen oud. Thans wordt de oude kool terug opgewarmd. Goedgelovige kringen rijzen als paddestoelen uit de grond. Wie wil vorsen naar de psychische en volkse beroersels, zal met zekerheid onverwerkt materiaal aantreffen. Buitenlandse invloeden zijn in de volksgeneeskunde van onze gewesten binnengeslopen en hebben andere gebruiksvormen aan de bestaande volksgewoonten toegevoegd.

De metaloterapie, het dragen van koperen arm- of enkelbanden waaraan ze magnetische krachten toeschrijven. Een begeleidende gebruiksaanwijzing beweert, dat sommige vooraf radioactief werden geladen.

De litoterapie, het geloof in de eigenschappen en geneeskraft van stenen, is zeer oud. Marbodus, bisschop van Rennes, schreef in de elfde eeuw het oudst bekende steenboek in het Latijn. Een Franse vertaling verscheen in de twaalfde eeuw. Ook Maerlant schreef een Lapidarys, waarin hij de genees- en toverkracht van stenen behandelt, waarschijnlijk een vertaling van het gedicht van Marbodus. Hildegardis van Bingen (1098) onderschreef het belang van stenen voor de gezondheid in haar boek «De Physica». Het geloof in de magische krachten en de genezende eigenschappen van stenen stoelde op de signatuurleer, hetgeen wij bij hen die in stenen geloven, heden ook vaststellen. Wie draagt niet een methiststeen aan een kettinkje om de hals of in een ring verwerkt om de vinger, door het geloof dat deze steen de drager van ziekte en onheil bevrijdt. De studie over het gebruik van steenpulver afkomstig van oude kerkmuren of oude grafzerken is volkskundig nog niet helemaal uitgediept en verwerkt.

De meloterapie, waar de muziek met zijn ritme een uiting is tot ontspanning van de fysische overspanning. Muziek, ritme gepaard met het woord, werken magisch. In dit verband zien wij in de volksgeneeskunde vaak bewegingsrituelen met muzikale begeleiding ingeschakeld. Klokken bellen worden aangewend tot afschrik van demonen. Volkspsielatrie trachtte bij hen die aan waanvoorstellingen leden, deze op te heffen door hen zachtmoedig toe te spreken en door te musiceren. De gravure van Pieter Breugel (16^e eeuw) in de Albertina te Wenen, die de dansprocessie van Sint-Jan te Molenbeek voorstelt, is een sprekend voorbeeld van meloterapie.

---

(3) H.W. HAGGARD, *Devils Drugs and Doctors*, s.l. 1951

(4) Farmaceutisch Tijdschrift, Brussel jg. 51 (1974), nr 4.

 ZO...MOE!	 ...LUSTELOOS
 ...PRIKKELBAAR	MOGELIJK HET GEVOLG VAN VITAMINE-B GEBREK!
	 Zó MET DAGRAVIT B-COMPLEX VOELT U ZICH GAUW WEER...
dagravit b-complex ...DE ENIGE IN DOORDRUKSTRIP DAGRA <small>Verkrijgbaar bij drogist en apotheker</small>	

Magriet nr. 45, 5-11-1976

**De kras
in uw keel?**

Lantigen B helpt u er vanaf. Een paar druppels per dag volstaan om u van hoofdkoudheid, bronchitis, sinusitis, katarrh-slijm en verstopte neus te bevrijden. Lantigen B, een drinkbare entstof, doodt de bacteriën in het lichaam, maar is verder totaal onschadelijk, ook voor kinderen.

Vraag vandaag nog Lantigen B bij uw apoteker.

Lantigen B helpt en voorkomt elke verkoudheid

Het Volk
7 + 8 / 10 / 1978

**Hou de winter
uit uw neus**

Met Lantigen B kunt u heel wat winternarigheden voorkomen of verdrijven. Een vervelende verkoudheid bij voorbeeld, maar ook: bronchitis, keelpijn, verstopte neus; sinusitis, katarrh-slijm, enz... Lantigen B, een drinkbare entstof, vormt antikoffen in het lichaam. Zo beschermt u zichzelf tegen de bacteriën die uw gezondheid bedreigen. Een prima voorzorg, doeltreffend en volkomen onschadelijk... ook voor kinderen.

Vraag vandaag nog Lantigen B bij uw apoteker.

Lantigen B voor een winter zonder verkoudheid

Het Volk
7 + 8 / 9 / 1978

De poena medicinalis, de geseling, vinden wij ook als volkse praktijk terug en is als middel bruikbaar bij reumatische aandoeningen, verlammingen, magerzucht en urogenitale ziekten. Verschillende zeventiende-eeuwse verhalen maken daar gewag van. Wordt daar eens de nodige volkskundige aandacht aan besteed ?

De advertenties, de slogans, de naamgeving leiden naar de psychologische studie hoe de volksmens op deze advertentie(s) reageert. Niet alleen de slogans, tevens de begeleidende ikonografie vraagt de volkskundige belangstelling.

De eerste jaargang van het Amsterdamse tijdschrift «Moleschot» (1907) verstrekt een typisch voorbeeld in de tekst : *Uw geld of uw leven. Dit zijn de woorden van de rover, die u in het bos aanvalt; geef U geld, dan behoudt gij uw leven. De rover uwer gezondheid is de verkoudheid, eist uw leven wanneer u tijdig uw gezondheid verzorgt. U kunt vele ziekten vermijden door onmiddellijk de Abdij-siroop aan te wenden. Aarzel dus niet.*

Slagzinnen trekken de aandacht op de gevolgen van culinaire festijnen, *Pas op ... De zaak waarom het draait, komt pas op de tafel na de maaltijd. Om dit veilig te stellen moet je het enige produkt «alsaver» (alredder) nemen dat je de geneugten van het festijn feilloos laat ondergaan.*

Op ikonografisch gebied verwijzen we naar de advertenties inzake klimatologie, de meest voorkomende lichaamsorganen die onder aandoeningen te lijden hebben zoals neus, keel, lenden, hoofd, enz.; ook het beroep kan bepaalde aandoeningen veroorzaken en daartoe is het gebruik van een bepaalde medicijn aangewezen; dit wordt verduidelijkt door treffende tafereeltjes, het geschrift over allerhande kwalen, dito advertensies, slaat in bij de massa; men bewaart de krantenknipsels en leert daaruit kwakzalveren. Enquêtes in deze richting behoren tot onbetreden paden in onze wetenschap.

De antibacteriële werking van het smalbladige Weegebree is herontdekt. Het is geen toeval wanneer de Heidelberger dermatoloog Rost (5) wijst op het belang van vele volksgeneeskundige gebruiken. Zou daar niet de aansporing liggen voor een nieuwe aanpak in de bestudering van reeds door ons gekende volksgeneeskundige curiositeiten ? Nieuwe tijden, nieuwe gebruiken, de volkswetenschap leeft verder.

A.G. Homblé

II. EEN DOOLHOF VAN VERKLEDE MANNEN

De volkskunde in het Recht.

Het is niet de bedoeling in deze korte bijdrage een overzicht te geven over de geschiedenis van het rechtswezen in Vlaanderen.

Evenmin is het de bedoeling aan te tonen hoe een volmaakte misdaad zou kunnen worden gepleegd of op welke manier een gerechtelijke dwaling zou ontstaan.

Het is gewoon de bedoeling aan te tonen dat de studie van de rechterlijke volkskunde tot een van de onbetreden paden behoort die enorme mogelijkheden voor studie en publikatie biedt. Dat het recht en de rechtspraak voor een ruim deel door en uit het volk totstand komen, zal wellicht niemand tegenspreken. Zodra een min of meer geordende samenleving wa^s tot stand gekomen, drong zich de noodzaak van een rechtsprekend orgaan op.

---

(5) ROST : Prof. dermatologie Heidelberg, Referaat 25^e internationaal Kongres Geschiedenis van de Geneeskunde, Quebec 1976.

Dat rechtsorgaan is ontstaan binnen de aanvankelijk kleine leefkern van dorpen en steden, door de noodzaak om door iedereen die binnen het dorp verbleef, het *gewoonterecht* te doen eerbiedigen. Evenals nu nog het geval is bij vele primitieve volkeren, zo maakten de rechtsgebruiken en -opvattingen die onder het volk leefde, een volwaardig deel van het recht uit.

In dit stelsel dat de naam kreeg van *Volksrecht* (het recht van het volk), gaat het volkse recht geheel in het wettige recht op; de rechtspraak was tezelfdertijd wettig en volks (in overeenstemming met de gebruiken van het volk).

Dat feit gaf natuurlijk ook aanleiding tot misbruiken maar vooral willekeur. De rechtsprekende organen zelf verschilden van aard en waren *gehouden van niemand tenzij van God en de zon*. Later worden dan de rechtskolleges beter gevormd en kennen wij de *Vierschaar, het Leenhof, de Schepenbank*.

In de veertiende en vijftiende eeuw bouwden de Vlaamse graven boven het net van de gewone rechtbanken (schepenbank, leenhof) geleidelijk aan een *vorstelijk gerechtshof*. Deze evolutie is definitief ingezet onder de regering van Lodewijk van Male (1346 - 1384.). De Boergondische hertogen hebben in hun drang naar centralisatie deze ontwikkeling versneld. Filips de Stoute richt op 15 februari 1386 te Rijsel de *Camere van den Raede in Vlaenderen* op, met een gerechtshof en een rekenkamer. Deze laatste werd in 1409 losgemaakt van de gerechtelijke afdeling. Deze gerechtelijke afdeling werd later *de Raad van Vlaenderen*.

Deze Raad van Vlaenderen is oorspronkelijk te Gent gevestigd. Ingevolge moeilijkheden met de Stad Gent heeft Philips de Goede de Raad afgeschaft. Die is opnieuw opgericht te Kortrijk op 8 oktober 1439. Op 10 juli 1440 keert de raad terug naar het Gravenkasteel in Gent. Wegens nieuwe moeilijkheden verhuist hij in 1447 naar Dendermonde, ingevolge een oorlog kwam hij in 1451 te Ieper; in 1463 terug naar Gent; in 1487 te Brugge; in 1488 terug in Gent; in 1489 terug te Dendermonde; in 1492 te Ieper en in 1498 keert de Raad van Vlaenderen definitief terug naar Gent waar hij zal blijven tot het einde van het *Oud Regime*.

De rechtsorganen steunden zich voor hun rechtspraak, die tot in de vijftiende eeuw bijna overal hoofdzakelijk mondeling was, op de plaatselijke gebruiken en de vorstelijke verordeningen.

Het eigenlijke, ongeschreven gewoonterecht van de streek, het zgn. *costumiere recht* werd pas in de zestiende eeuw opgetekend.

In de tweede helft van de middeleeuwen kwam er stilaan een splitsing tussen het wettig recht én de volkse rechtsgebruiken. Deze volkse rechtsgebruiken genoten vooral de aandacht van de toenmalige juristen en moralisten. Volgens en voor de juristen dienden alle volkse rechtsgebruiken vermeden bij de rechtspraak. Ook de kerk bleef niet onverschillig inzake de volksrechtspraak.

Predikanten bestrijden wat hen in de rechtsgebruiken aanstoot gaf. In de rechtspraak echter inzake de heksenprocessen hebben de predikanten en de kerk in het algemeen een heel belangrijke rol gespeeld. De kerk had voor een deel in deze processen haar eigen gebruiken en opvattingen die niet altijd lovenswaardig te noemen zijn.

Volksgebruiken zijn nooit volledig uit het rechtswezen verdwenen. Heden kennen wij nog een spoor en overblijfsel hiervan o.m. in de jury bij een Assisenzitting. De uitverkorenen van het volk bestraffen een misdrijf tegen het volk en de orde in de samenleving. Momenteel geldt

dit nog zo. Moord (of een misdrijf tegen de geordende samenleving) wordt nog bestraft door de gekozenen van het volk nl. de jury.

In verband met de *heksenprocessen* kan men besluiten met de bedenking dat de geschiedenis de rechtspraak in deze processen nooit als onpartijdige gerechtigheid kan beschouwen. *Hun rechters, de mannen uit het volk*, waren door passie verblind en hadden een volledig verkeerd begrip opgevat van hun *plichten*. Die rechters waren er heilig van overtuigd dat zij door die tragische uitspraken en terechtstellingen *gerechtigheid deden geschieden tegenover God*.

Het valt lastig te moeten aanvaarden dat deze verdachten of beklaagden meestal slachtoffer waren van een *verwarde justitie*. Maar wie waren deze betichten dan wel ? In 1275 werd de eerste heks in Parijs terechtgesteld door verbranding. De vervolgingen en terechtstellingen van heksen duurden voort tot het einde van de achttiende eeuw. Bijna al deze *heksen* zijn te omschrijven als *dwaze en onwetende vrouwen of voortvarende mannen die enkel een «rol» wilden spelen*. Hier ligt nog een belangrijk studieterrein open voor de volkskundige.

Zelfs heden is het soms nog verwonderlijk welke diverse elementen van volkskundige aard er bij de procesvoering aan bod komen.

- **Het gedragspatroon van verdachten en getuigen in processen met een verschillend betwist gegeven : van diefstal, via aanranding, verkrachting tot overspel.**
- **De gedragingen van nieuwsgierige luister- en kijklustigen in de zittingszaal, vooral tijdens zittingen van het Assisenhof.**
- **Geschillen tussen verloofden die geschenken en liefdebrieven neerleggen als overtuigingsstukken om te bewijzen hoe groot hun liefde was tegenover de tegenpartij tot vóór het proces.**

Wanneer wij dergelijke punten willen bestuderen dienen wij ons echter kritisch op te stellen tegenover de krantenverslagen. Het is voldoende bekend dat de figuur van de verdachte, zijn politieke bindingen en zijn maatschappelijke positie de journalistieke bijdragen in kranten sterk (kunnen) beïnvloeden.

De man-van-de-straat staat over het algemeen huiverig tegenover het gerechtelijk apparaat. Hij voelt zich allerminst op zijn gemak in een Justitiepaleis, ook wel *een doolhof van verklede mannen* genoemd. De **Rituelen ter terechtzitting** zelf maken het zeker niet eenvoudiger. Trouwens hiermede wordt geregeld de draak gestoken door «moppentappers», aan de toeg van de herberg recht over het Justitiepaleis. Daar wordt een nieuw proces gemaakt door de man-van-de-straat, gekruid met een aantal verdachtmakingen op rechters en/of getuigen.

In het geheel van deze beschouwingen spelen de kulturhistorische achtergronden en meer bepaald de historische psychologie van de volwassenwording een grote rol.

Een anekdote, ter illustratie, uit de Mémoires van Hortençe de Mazarin, gepubliceerd in 1675, spreekt boekdelen.

Het achtjarig prinsesje van Bouillon wordt voor de grap gehouden. Men vertelt haar dat zij zwanger is. Het kleine meisje ontkent dit; maar wanneer zij de volgende morgen wakker wordt, vindt zij een pasgeboren kindje bij haar in bed. Zij is verbaasd en zegt dat dus niet alleen de Heilige Maagd iets dergelijks kan beleven. Iedereen vindt deze opmerking geestig.

Dan wordt haar de vraag gesteld wie de vader kan zijn en na enig nadenken, noemt het meisje twee namen die in aanmerking komen, want — zegt zij — alleen deze twee mannen hebben mij ooit een kus gegeven.

Destijds was het een grap. Momenteel zou bij dergelijke encenering het meisje onmiddellijk «geplaatst» worden door de jeugdrechter.

Robert RUYS

Bibliografie

E.I. STRUBBE. *De rechterlijke Volkskunde*, in Jaarboek Koninklijke Commissie voor Volkskunde, Brussel 1970, 111 - 131.

H. MESTRUM. *Doolhof van verklede mannen*, in Rechtskundig Weekblad, 1972, 15.

J. BUNTINX. *Folklore in het Archief van de Raad van Vlaanderen* in O.V.Z. 1958, nr. 1, p. 1.

J. HANDERS. *Van criminele saken ende quaede feyten*. Hasselt, 1961

J.B. CANNAERT. *Bijdragen tot de kennis van het oude strafrecht in Vlaanderen*. Gent, 1835.

WILLEM VAN HILDEGAERSBERCH, Nederlands sprookspreker, d.i. een dichter die van het voordragen van zijn werk een beroep maakte, (tussen 1383 en 1408) is vooral bekend door een drietal boerden, met hekelend karakter. Een droeg de titel *Van den Waghen* dat in hoofdzaak omkoopbare rechters behandelt. Aldus horen ook oude teksten 'bij Onbetreden Paden !

De talrijke aanwezigen juichten beide sprekers langdurig toe.

9. Gelukwensen aan Lea Van Dijk, door G. Weze, voorzitter van Kantwerkstersklub Sint-Katelijne

In het meer dan vijftigjarig bestaan van onze Bond, zijn de bladzijden met gelukwensen of huldigingen tegenover verdienstelijken die rondom of in de schoot van de Bond gepresteerd hebben, niet zo talrijk.

Het waren bij de stichting in 1926 een noodzakelijke gedachte en gedrag om de vele voorwerpen die de peilers vormden van het Vlaams volksleven te bewaren, tentoon te stellen of er belangrijke studies over te schrijven.

Het is van in het begin nooit de bedoeling geweest om daarover de loftrumpet te steken. Dat is het nobel gedragspatroon dat tot op heden nog dezelfde vorm behoudt in de Bond.

Maar niets is volmaakt, ook de soberste eenvoud niet. Elk moment in het leven is een volkskundig moment en de Bond betracht belevens van zijn talrijke activiteiten, waaronder de stichting van de Kantwerkersklub Sint-Katelijne een bijzondere plaats inneemt. We gaan geen schets maken van onze tien jaren oude kantklub. Alleen willen we bondig het enthousiasme doen uitstralen dat er van in het begin is geweest in prettige en minder prettige momenten.

Van het paar goedwillige en bedreven kantwerksters uit de beginperiode is het aantal uitgegroeid tot negen volwaardige leermeesteressen. Allen zijn gegroeid met de kantklub zodat zij er de volle werking van beleven en waar er de drang naar vervolmaking en eendracht uitgroeide. Zo ontstond door onze leermeesteressen Mevr. De Schrijver, Mej. Van Poeck - De Knijf, Mej. Pintelon, Mej. De Smet, de Gezusters Vernaevae, Mevr. Lejeune en Mevr. Poelman, het herbeleven van de grote kantwerkkennis.

Mevr. Van Dijk, door uw jarenlange bijscholing in de hoge kantregionen van Brugge, zou het een heerlijk en terzelfdertijd bewogen verhaal zijn rondom uw streven naar hoger kennen en vervaardigen van het kantwerk. Het volgen van die jarenlange opleidingskursus in Brugge waar U een vooraanstaande faam hebt verworven en die geleid heeft tot een erkenning in 1976 door het Ministerie van Middenstand in gespecialiseerde afdeling van kant en kunstborduursel als vertegenwoordigster in de Nationale Kommissie voor Kunstambachten, afdeling Kant. De aanstelling stipt aan *Uit hoofde van uw preciese, klare, dynamische en levendigheid van karakter van uw kantonderricht.*

De kogel was pas door de kerk op 14 - 6 - 1978 als u de vrucht van uw betrachting mocht plukken, na over twee jaren gespreid, nog een 420 lessen monitricekursus te hebben gevolgd. Het attest uitgereikt door het Kantcentrum van Brugge vermeldt *met grootste onderscheiding voor wat betreft theorie en praktijk van het kantklossen, decoratief tekenen, technisch tekenen, geschiedenis van de kant, speciale methodiek en didaktiek van het vak, didaktische oefeningen en lesgeven.*

Mevrouw mag ik in naam van de Raad van Beheer U om dit alles gelukwensen. Alleen de opsomming van uw onderscheidingen en onze gelukwensen zouden een schraal uitzicht hebben indien we aan de diepere betekenissen van dit alles en het resultaat tegenover andere zouden voorbijgaan. Het schrikt ons niet op te verklaren dat de volksmond niet altijd en overal steunegend is met toespelingen als «daar moet je goesting voor hebben», «'t is allemaal een druppel op een het plaat», «je moet meer dan gek zijn». Maar daarop is het bewijsmateriaal uit onze eigen kantwerkwerking een antwoord. Vooral in de volkskunde ervaar je hoe prettige en droevige belevenissen elkaar opvolgen ook voor onze kantklub.

Op onze feestelijke gouddag herdenken we tevens de leden die ons dit jaar ontvallen zijn. Daarin neemt ons duurbaar oudste lid Mevr. Schatteman een bijzondere plaats in. Het was onze plicht aan Dhr Schatteman om in naam van U allen ons medeleven te betuigen, in de geest van een blijde herinnering aan de aanwinst voor de Bond en de Klub die Mevr. Schatteman is geweest. Op het doodsprentje stond als het ware haar laatste wilsbeschikking *Erelid van de Gentse Kantwerkstersklub Sint-Katelijne.*

Dhr Schatteman schreef o.a. het volgende *In dezelfde gedachte moet mij nog een speciale dank uit de pen voor al het genot dat mijn vrouw als lid van de Gentse Kantwerkstersklub heeft mogen beleven, genot aan haar werk, genot aan haar lessen, genot aan het beheer in het algemeen en al de sympatieke dames die haar als het ware aangenomen hadden als een vriendin.*

Mevrouw Van Dijk, beeld U in dat er geen goesting was, dat de druppel niet op de hete plaat was gevallen, hoe zou de drukte en genegen waardering rondom U mogelijk zijn? Ligt het antwoord van de Bond en de Klub op het waarom van dit alles niet in het erelidmaatschap van Mevr. Schatteman? Is dat niet min noch meer de erfenis die zij ons heeft nagelaten?

Omdat U dit begrip samen met al de leermeesteressen hebt waargemaakt Mevrouw, wensen wij U vandaag dankbaar geluk. Dit huldebetoon diende naar buitenuit te stralen om U tot slot in de bloempjes te zetten.

Namens de Bond bood voorzitter G. Weze aan Mevr. Van Dijk een beeldje in Vlaams aardewerk aan, dat een kantwerkster aan het kussen voorstelt. Medelid G. Rouquart vergasste haar met een gedicht dat hij op kunstzinnige wijze kalligrafeerde. Meerdere kantwerksters overlaadden haar met gelukwensen en met bloemen.

De leermeesteressen werden niet vergeten. Ook zij ontvingen bloemstukken.

Tot slot las dhr Weze, als hulde aan de kantwerksters in het algemeen, een gedicht van Renaat van der Linden voor.

11. Kennismaking met eregast Kamiel VERHOEVEN na de inrichting van de twintigste oogststoet te Massemen.

De inrichting van twintig achtereenvolgende oogststoeten door medelid Kamiel Verhoeven te Massemen, betekent een hele prestatie die de Bond niet ongemerkt kan laten voorbijgaan.

Vooreerst trad Marcel De Poorter, sekretaris van de Koninklijke Maatschappij «De Vreugdebroeders», het Houten Muziek van de Boskant te Wetteren op, die de samenwerking met Massemen beklemtoonde.

De Kortenbos heeft niet gewacht op het Jaar van het Dorp om naar het verleden terug te grijpen: twintig jaar geleden werd de allereerste oogststoet letterlijk uit het «niets» geschapen. Maar het groeide en de stoet werd een monument dat nu duizenden van buiten Massemen en ommeland naar die groene wijk lokt op de eerste zondag van augustus.

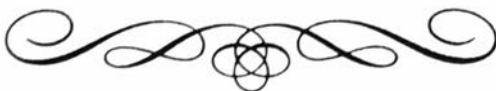
Om in de traditie van «het hout» te blijven, overhandigde hij aan Kamiel Verhoeven een ruiker met twintig kunstbloemen vervaardigd uit houten krulwerk, als aandenken aan de twintig oogststoeten. De leden van het Houten Muziek dragen dusdanige houten roos als specifiek kenteken.

Daarna sprak Dr. Hugo CAPIAU, schepen van Wetteren en oudburgemeester van Massemen. Dr. Capiou kent de inwoners van Massemen en van de Boskant door en door. Hij tekende Kamiel Verhoeven met alle trekken van de wilskrachtige initiatiefnemer die elk jaar andere onderwerpen én uitpiekt én uitwerkt.

Zijn gulle humoristische uiteenzetting belichtte de stoet in de evolutie van het ontstaan tot op heden met de vrolijke, olijke bewoners van de Boskant, met de dynamische, stille, stoere, fijnzinnige en hoogstaande voorman Kamiel !

De Bond schonk de eregast de uitgave «Votief - Schilderijen en Miralboek van Kapelletje Schreiboem te Gent» met de verzekering dat de Bond volgend jaar de 21ste oogststoet zal gaan bewonderen. Ook Dr. Capiou kreeg boeken.

Na een dankwoord van de eregast werd de gowdag besloten met een hartelijke receptie en eindigde de gowdag in de beste stemming.

Luister van Ambachten en Neringen

1928 -1978

De Provinciale Kamer voor Ambachten en Neringen van Oost-Vlaanderen bestaat vijftig jaar ! In januari 1928 voorzag een Koninklijk Besluit de stichting van Kamers voor Ambachten en Neringen. Een halve eeuw later, maar van vijftien tot eenendertig december dan heeft de Provinciale Kamer van Oost-Vlaanderen een luisterrijke tentoonstelling ingericht in de Kredietbank op de Kouter te Gent.

Vroeger vonden we de georganizeerde ambachtslieden in een trits : ambachten, neringen en gilden, met hun specifieke gebruiken en traditie. De «gilden» bevinden er zich niet meer bij. In de Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Akademie voor Wetenschappen, Klasse der Letteren, is een belangrijke studie verschenen : **De oorsprong der Ambachten in Vlaanderen en Brabant** (1951) van C. WYFFELS. Daarin vindt elke weetgierige verdere richtlijnen, waneer hij buiten het tijdsbeeld van een halve eeuw wil treden.

De Provinciale Kamer heeft ter gelegenheid van deze tentoonstelling een uitvoerige en degelijke catalogoog verspreid, met **Voorwoord** van Paul MATTHIJS, directeur van de Kredietbank, **Ter Inleiding** van de voorzitter R. TIMMERMAN, een **Korte historische schets van vijftig jaar provinciale kamer voor ambachten en neringen van Oost-Vlaanderen** door dr. jur. A. GEERTS, sekretaris, en de **catalogoog** door Lic. Marcel DAEM (ondervoorzitter van onze Bond), typoscript, zonder illustratie.

Het Woord Vooraf wijst erop, dat een bank haar verbondenheid met de middenstandkringen wil konkrete vorm geven, maar het feit bewijst eens te meer, hoe in onze maatschappij financiële en andere machten als mecenas voor kunst en wetenschap optreden. De banken maken zich niet meer bekend door grote of lange titels, maar gewoon met een of twee letters, maar tevens met steun aan uitgaven en exposities en door de exposities in hun eigen gebouw te laten inrichten en uitstralen. Aldus zien we eens te meer een evolutie in ons volksleven van hoog tot laag. De voorzitter beklemtoont het tweevoudig doel : de vitaliteit van de middenstandsverenigingen aanwijzen, maar tevens met de dokumenten en voorwerpen van de expositie, in een katalogoog gevat, bron en studiemateriaal leveren voor het verenigingsleven in het algemeen en van de middenstandsorganisaties in het bijzonder. Hij herinnert eraan, hoe vertegen

woordigers van de middenstand, over het algemeen nog wachten op een geschied- (en ook volkskundig n.v.d.r.) studie over hun ontstaan, groei en bloei !

De sekretaris schikt zijn overzicht in vijf delen : de voorgeschiedenis, de oprichting van de kamers, de oprichting van de kamer van Oost-Vlaanderen, de activiteiten, en de kamers nu. Hij herinnert eraan, hoe in alle eeuwen er middenstanders zijn geweest, ook al hadden ze vroeger een andere naam. Hun economische problemen losten zij op, in lokaal georganiseerd verband, met de plaatselijke overheden. Na de Franse revolutie heeft de wet van 31 maart 1898 de oprichting van beroepsverenigingen mogelijk gemaakt. Pas op 27 juni 1921 volgde een aanvulling door de wet op de verenigingen zonder winstoogmerk. Een inventaris van de bestaande lokale en regionale syndikale verenigingen van kleinnijverheid en kleinhandel kwam tot stand in 1926 : 1099 verenigingen in 131 lokaliteiten. De vorige telling in 1912 noteerde 634 verenigingen in 131 lokaliteiten. De stijging van het aantal verenigingen met rechtspersoonlijkheid sprong vooral in het oog. De oprichting van een **HOGERE RAAD VOOR AMBACHTEN EN NERINGEN** beduidde de aanloop en voorbereiding van de stichting van de kamers. Gewestelijke instellingen zouden de nationale raad bijstaan, met volgende verdeling : twee derde van de zetels voor de beroepsverenigingen en een derde voor de rechtstreeks verkozenen door de handelaars en ambachtslieden. Vóór de instelling van het handelsregister waren strakke richtlijnen voorzien voor deelname aan de verkiezingen. De oprichting van de kamers voorzag allerlei taken, o.a. vrijwaring en verdediging van de belangen, ontwikkeling van de verenigingsgeest, beroepsopleiding, enz. Financiële problemen daagden als onoverkomelijk op, maar verdwenen geleidelijk. Een lijst van de middenstandsverenigingen (die in '28 - 29 hun lidgeld betaalden) verstrekt een overzicht voor de provincie, met de toenmalige titels, en schrijfwijze van de lokaliteiten, een beeld na een werking van tien jaar. De activiteiten tonen aan, hoe uiterst uiteenlopend de vraagstukken van en voor de middenstand oprijzen, van de zondagrust, de wekelijkse rustdag, de reizende verkopen, de herwaardering van de stadscentra, enz. De wet van 1964, gewijzigd in 1977, beheerst de organisatie van de middenstand. Van 1 januari 1979 af staat de Kamer in voor het verlenen van de provinciale vestigingspremie aan jongeren die een beroep, gereguleerd binnen de vestigingswet, willen uitoefenen. Opleiding en vervolmaking van de zelfstandigen behelzen een brede waaier van leven en streven in dit kader.

De samenstelling van een kataloog loopt niet immer van een leien dakje. Elkeen die met de opdracht daarvan belast is geweest, beseft welke

wolfsijzers en schietgeweren er voor een opstelling verborgen zitten. Onze ondervoorzitter verdient hulde en dank voor de uitmuntende beschrijving van bijna vierhonderd onderwerpen.

De voorzitter wees in zijn **Ten Geleide** hoe Gent een uiterst voor-
aanstaande plaats bekleedt in de ontwikkelingsgeschiedenis van de mid-
denstand in het nederlandstalig landsgedeelte, zoals Luik overigens voor
Wallonië. Uit de «Cercle des commerçants gantois» (1887) kwam de Ko-
ninklijke Unie van de middenstand tot stand.

Verscheidene vakken treden vooraan in hun oude geleding : de sla-
gers met de datum 1876, de schrijnwerkers vanaf 1809, de bakkers sinds
1893, de behangers vanaf 1899. Zo ligt een brug tussen de fierheid van
een voorzitter bij een historisch verder aanknopen en het materiaal van
een expositie en een kataloog.

De kataloog behelst I. Kamer voor Ambachten en neringen, met een
reeks dokumenten en voorwerpen die elke prijzenswaardige maatschappij
naar voor kan schuiven : jaarverslag, manifestaties, gulden boek en me-
dailles, maar de reeks wordt rijker naargelang de groepering zich aktiever
gedraagt en verder uitstraalt. Zo loont het de moeite te achterhalen, hoe
de voorpagina van een Guldenboek opgevat is. De voorpagina van 1938
toont het wapenschild van staat, provincie en stad Gent, maar tegelijk de
schilden van negen ambachten De ontleding van de herinneringsmedailles
zou op dezelfde wijze kunnen verlopen. Dat is en wordt belangrijk, omdat
deze opvatting en uitbeelding een spiegel van een reeks vooraanstaande
personen en van een tijd bevatten. Nr 11 b.v. bevat een belangrijke rede :
Het Belgisch handwerk in de toekomst, door Ir. A. Van Coillie, toenmalig
directeur-generaal van de algemene directie van het middenstandswezen
(31 augustus 1940). Welke waarde biedt deze tekst in verband met het
huidige vraagstuk van de vrijetijdsbesteding voor de jeugd en de bejaar-
den, de werklozen, enz. Medailles bij tentoonstellingen, huldebetoon, ver-
jaringen allerlei, gedenkstukken bij jaarbeurzen en handelsforen, nieuw-
jaarswensen, faiëncetegels en plaketten, halssnoeren van eredekens, por-
seleinen borden, uitnodigingen bevatten namen en data, maar dienen als
een levend element en illustratie gebonden te worden aan gedenkwaar-
dige en vaak benijdenswaardige prestaties.

II. Beroepsfederaties, punt twee, vertrekken met een houtgravure van
middeleeuwse beroepsverenigingen uit 1524, met een eerste globaal over-
zicht van de wapenschilden der drieënvijftig kleine neringen. De Gentse
drukker Pieter de Keysere leverde ze. De wapenschilden beleven een
veelvoudig voortbestaan in het raam van penningen, wimpels, eredi plo-

ma's, enz. Louis MINARD heeft die voorbeeldig beschreven in een (tentoongesteld) boek **Beschrijvingen van de gilden en neringen der stad Gent**, Gent, 1877, 404 blz. De interprofessionale verenigingen treden met glans en glorie aan, eerst in het Frans waar **Cercle des commerçants gantois** gebonden is aan een gevleugeld wiel van de Romeinse god Mercurius op een kade. Het zeil van een schip bevat de opdracht : **A notre ami Charles Callebaut président...** Dezelfde god straalt verder op het schildvormig kenteken dat in 1887 het lidmaatschap bevestigt. Een herdoop van de **Karnavalstoet in Folklore- en Handelsstoet** tref je aan in het programma van 1947. In hetzelfde jaar nodigt de koninklijke unie je uit naar de intrede der reuzen, en start de reuzenfamilie, die van 1947 tot 1950 tien leden op de wereld ziet komen, gebonden aan de stedestichters, de Romeinen, de Karolingers en Arnulfiden; in 1952 vervoegen het Loze Visserij en het Molenarinnetje hen. Het Bloemencorso bloeit van '62 tot '71.

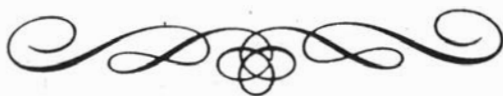
De algemene voedings- en verbruikersartikelen steken van wal met de vleeshouwers, langs een vaandel van 1887, 1907 en 1960, factoren van levend volksleven die niet voldoende op de voorgrond geraken ! Een koperen peervormig kenteken van 1876 geldt als hun bewijs van lidmaatschap, met als merk het wapenschild van de stad Gent, twee palmtakken en twee handen in mekaar geslagen, een stier, met vermelding : **Vereenigde vleeschouwers, Gent**. We veroorloven ons een paar voorwerpen even in bijzonderheden aan te halen, om de aandacht te vestigen op de afzonderlijke en algehele waarde van deze onderdelen. Borden, spij斯卡arten, foto's en diploma's, medailles vinden we hier terug zoals bij andere groepen. De bakkers, eerst aangehaald als patrons-pâtissiers en nadien als meester-ban- ketbakkers verschijnen met dezelfde tekens : vandel, eremedailles, feestbrochures en een eremedaille waar St.-Michiel naast een spatel en deegrol optreedt, ogenschijnlijk ongewoon. Een glazen en porseleinen schotel pronken er, maar de lokale verenigingen pralen met lokale merktekens : Aalst met een wimpel en drie ajuinen, Deinze met een keramiek met een haan (Deinze, befaamd voor kippen- en eierhandel). De humor eist zijn recht langs een gekleurde postkaart van Frans van Immerseel, bij het eeuwfeest in 1971, met voorstelling en tekst : **Kakken gaat voor bakken, ook al staat de oven nog zo heet**. Textielprodukten en kleding willen vanzelfsprekend een gebrodeerd vignet. De nationale federatie tekent een schaar met de leeuw van onze provincie. De vingerhoed met de Belgische leeuw en drie tuiten met Waalse haan ! Zo komt elkeen aan zijn trekken ! De lederprodukten vragen aandacht langs schoenmakers en metaal beweegt langs de rijwielmakers met vlag, geborduurd schild en herinneringsmedailles. De meester-behangers en garnierders tooien ons binnenhuis en de bouwnijverheid straalt langs St.-Eloofeesten, medailles en gedenkpen-

ningen. De houtbewerker-gilde sluit er rechtstreeks bij aan, met een menu op plakhout o.a., om eraan te herinneren, dat elke vak en tak op vernuftige wijze de eigenheid beleeft langs grondstofbe- en verwerking en sierstukken van allerlei aard.

Grafische en precisiebedrijven, horecabedrijven, vervoer en personenverzorging, barbiers en kappers, smukken met hun luister van bedrijven en bedrijvigheid, feesten en vieren de kataloog op.

De bespreking van een jubileum in het kader van ambachten en neringen is betrekkelijk uitvoerig, maar verwekt her en der de indruk van eentonigheid, zoals in het verhaal van Multatuli. Telkens immers gaat het om personen, gelijkaardig gebonden in hun dagelijks werk, in hun specialiteit, met daarin en daarbij het zelfde ritme van arbeid en feest, van inspanning en ontspanning, van gemeenschapszin en strijd lust. Elke burger is van ver of bij betrokken in de wereld van de ambachten en neringen. Zij spelen bestendig een rol in ons volksleven, langs alle zijden van voedsel en drank, van vervoer en reizen, van rust en slaap, van feesten en vieren, enz. Zij verdienen ten volle onze aandacht. Daarom verdient een Provinciale Kamer die een halve eeuw bestaat en er taal en teken van neerlegt in een kataloog, een meer dan gewone ereplaats.

Renaat van der LINDEN

INHOUD OOSTVLAAMSE ZANTEN LIII (1978)

I. VOLKSKUNDE IN HET ALGEMEEN

1	A	2 J.P. Lippinois. — Ned. Volksk. Bibl. XXII. Tijdschriften uit Frans-Vlaanderen (1800-1960). Woord vooraf A. Demedts. R. v. d. Linden	77
		R. Goossens. Ned. Volksk. Bibl. XXIII. Vier bibliografische tijdschriften (1903-1960). R. v. d. Linden	-78
2	B	1 M. Broeckhove. Statutaire vergadering '78. Toespraak R. v. d. Linden, E. Samain-Ouvrein, G. Weze, G. Homblé, R. Ruys.	213
3		A.G. Homblé. Medisch historisch museum te Stockholm. Zie nr. 33 : museum studentenleven	33
4		A.G. Homblé. — Volksgeneeskunde in Scandinavië	33
5		R. v. d. Linden. — Provinciale Kamer v. Ambachten en Neringen 1928-1978	232
6	B	2 R. v. d. Linden. — In memoriam P. Jacquemyns, J. De Bodt, F. van Immerseel	36, 132 , 134

7		R. Haeseryn. — In memoriam Prof. Dr. P.J. Vandenhoute	135
8		R. Ruys. — In memoriam E.H. Fr. Penne	202
9		Red. Prof. H. Plomteux in Italië bekroond	132
10		R. v. d. Linden. — Kunstschilder Willy Bogaert	166
11		A. De Buck. — Germain Schaubroeck , de kelner	33
11a	D	1 K.R. de Decker. — Kartoens. Zie nr. 21	
12	D	1 R. v. d. Linden. — Tatoeage alom tatoeëerders in Vlaanderen	2, 90
	D	3 zie nr. 1	
13	D	8 R. v. d. Linden. — Veesnijders in Vlaanderen	137 , 191

II. NEDERZETTING

14		M. Broeckhove. — Kalenders : Molenkalender en Munte	28
15		L. De Smet. — Bijdrage geschiedenis Balegem. R. v. d. Linden Zie nr. 10, 40	79

III. GEBOUWEN

16		M. van Wesemael. — Een R.D.V.-adreskaartje Molens. Zie nr. 14	177
17		R. Tondat. — Ongewone functies in de kerk : Eeklo, Ruiselede en Rozebeke (W.-Vl.)	29
18		K. Clybouw. — Visserskapel Bredene. J. Van Effelterre.	121
19		M. Van Den Berghe. — Afspanning «Den Hert» Steenhuizen Herbergen, zie nr. 1, 11, 12, 13. Zie nr. 20	172

IV. VOORWERPEN

Zie nr. 12, 13, 18, 19, 20, munten

V. TEKENS EN UITHANGBORDEN

20	A	Cl. V. Trefois. — Maskers en kommandostaven	63
21		K. de Decker. — Twaalf jaar kartoenisme	42
22	B	Bockstal. — De zegels(heraldiek). R. v.d. Linden Zie nr. 16, 19	190

VI. TECHNIEK, BEROEPEN, VOLKSKUNST, NIJVERHEID

23	A	R. v. d. Linden. — Luister v. ambachten en neringen	232
24	B	L. V. Dijk-Vanhooren. — Kantwerkje «Dentelle de Gand à réseau varié» Prentkunst, zie nr 5, 10, 12, 14, 16, 21	179
25		S. v.d. Velde-Smet. — «Houten Muziek» Steen, zie nr. 14, 15, 19	18

26		R. Guns & R. V. d. Linden. — Lokomotieven	122
	C	Zie nr. 12 (tatoeëerder), 13 (veesnijder), 21 (kartoenist), 11 (kelner)	
	D	nr. 13 (veesnijder), 25 (Boskant, Wetteren), 19 (afspanning, landbouw-bedrijf)	
27	F	H. Nauts. — 200 jaar ballonluchtvaart, R. v.d. Linden	37
		zie nr. 26 (lokomotieven), 19 (afspanning)	
	H	Kalender zie nr. 14	
28		A. v. Keymeulen & I. Suetens. — Munten & eretekens, R. v.d. Linden	131

VII. VOLKSPSYCHOLOGIE

29		A. Vermeiren. — Lebbeeke typen	162
30		F. v. d. Vijver. — St.-Niklaas als dreiger	32
		Zie nr. 5, 11, 12, 13, 14, 18, 20	

VIII. VOLKSDRACHTEN, SIERADEN

		Zie nr. 12, 20, 24, 25, 27, 28	
31		R. v. d. Linden. — Het stromuziek te Erpe-Mere	123

IX. VOEDING

Zie nr. 1, 11, 12, 13, 19

X. ZEDEN & GEBRUIKEN, FEESTEN, SPELEN

		Algemeen. Zie nr. 5, 6, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21	
32		A.G. Homblé. — Dorpsvroedvrouw te Munte	69
33		J. Dauwe & J. Verstraeten, e.a. — Studentencodex 1978. R. v.d. Linden	168
34		R. v. d. Linden. — Tatoeage bij 105-jarige	90
35		J. Ghysen, K. Baert, Fr. Wauters, F. Singelij. — Aalst karnaval. R. v.d. Linden	76
36		M. Cafmeyer. — Kaartspelen in Vlaanderen	82
37		E. Van Autenboer, L. Tummers, J. Bauwens. — Speelkaarten. R. v.d. Linden	39
38		R. v. d. Linden. — Reuzen... reaktie bij kinderen (Henri v. Daele)	90
39		F. v.d. Vijver. — St.-Niklaas als dreiger	32
39 ¹		R. Ruys. — Reuzen... M. Daem	212
40		A. Van Nieuwenhuyze. — Historiek van Etikhove	203

XI. SOCIALE RECHTERLIJKE VOLKSKUNDE

41		R. Ruys. — Volkskunde & gerecht. Referaat Statutaire verg.	226
		Zie nr. 20, 21, 22	

XII. VOLKSGELOOF

42		R. v. d. Linden. — Brieven uit Amerika voor Geel	80
43		K. Clybouw. — Visserskapel O.-L.-Vrouw te Bredene. Van Effelterre	121

XIII. VOLKSGENEESKUNDE

- 44 **A.G. Homblé.** — Kwakzalverij steeds aktueel. 23
45 Idem. Volksgeneeskunde & Volkskunde. Referaat Stat. Verg. 222
Zie nr. 3, 4, 42, 43

XIV. VOLKSWETENSCHAP

Zie nr. 3, 4, 13, 20, 42, 43, 44

XV. VOLKSPOEZIE

- 46 **A.G. Homblé.** — Dorpsvroedvrouw. Liederén. Zie nr. 15, 25, 31 69

XVII. MUZIEK, DANS, UITROEPEN

Zie nr. 25, 31, 48

XVIII. VOLKSVERHAAL

- 47 **H. Stalpaert.** — Westvlaamse wondersprookjes. R. v. d. Linden 38
48 **L. Gelber.** — Janneke en Mieke, Vlaams toversprookje 53
49 Red. Dr. **Stefaan Top** bekroond door de Akademie 212

XIX. VOLKSTONEEL

Zie nr. 15, 40, 49

XX. VOLKSLITERATUUR

Zie nr. 12, 49

XXI & XXII. VOLKSTAAL & NAMEN

- 50 **E. Eyllenbosch.** — Cleymaet, toponiem tot familienaam Z.O.-VI. 205
Zie nr. 13, 15, 25, 40, 43, 46

INDEX OP DE AUTEURS EN AANGEHAALDE PERSONEN

Baert K. 76	Cafmeyer M. 36
Baert M. 91	Clybouw K. 121
Bauwens J. 39	Daem M. 212
Bockstal H.S. 190	Dauwe J. 168
Bogaert W. 166	De Bodt J. 134
Broeckhove M. 28, 213	De Buck A. 33

De Decker K. 42	Top St. 212
Demedts A. 77	Tummers L. 39
De Smet L. 79	Trefois C.V. 63
Eylenbosch E. 205	Van Autenboer E. 39
Gelber L. 53	Van den Bergh M. 172
Ghysens J. 76	Vandenhouste J. 135
Goossens R. 78	van der Linden R. 2, 36, 37, 38, 39, 77, 78, 79, 80, 89, 90, 122, 123, 131, 132, 133, 137, 166, 168, 190, 191, 213, 233
Guns R. 122	Van de Vijver F. 32
Haeseryn R. 135	Van de Velde-Smet S. 18
Homblé A.G. 23, 33, 69, 79, 222	Van Dijk-Vanhooren 179
Jacquemyns P. 132	Van Effelterre J. 121
Lippinois J.P. 77	Van Immerseel Fr. 36
Lippens J. 131	Van Keymeulen A. 131
Nauts H. 37	Van Nieuwenhuize A. 203
Penne Fr. 190, 202	van Wesemael M. 177
Plomteux H. 122	Verlonje W. 89
Ruys R. 202, 212, 226	Vermeiren A. 162
Samain-Ouvrein 220	Verstraeten J. 168
Schaubroeck G. 33	Wauters Fr. 76
Singelyn F. 76	Wittek M. 131
Stalpaert H. 38	
Suetens I. 131	
Tondat R. 29	

ILLUSTRATIES

1. Tatoeage Egypte... 5; 2. Idem Jeruzalempelgrims... 6; 3-9 Tatoeage... 9, 10, 12, 16, reklamekaartje 17; 10-11. Houten Muziek Wetteren 20-21; 12-20. Kartoens... 43-51; 21. Herberg Munte... 71; 22. Vroedvrouw... 75; 23-32. Adres & reclamekaarten i.v.m. metaal... 97-120; 33-37 Strommuziek te Erpe... 127-129; 38. Foto J. De Bodt; 39. Foto Prof. Vandenhouste... 132 & 135; 40-51. i.v.m. veesnijders... 139-154; 52. Den Hert te Steenhuize... 176; 53. R.D.V.-adreskaartje... 178; 54-65. Stukjes en modellen van Gentse kant...180-188; 66. Portret Dr. Johan van Beverwyck... 194; 67. Foto pr. Penne... 202; 68. Wanneer fietstoerisme met advertentie voor heem- en volkskunde?... 219; 69-71. Reklamen i.v.m. ziekten...225.

**Hebt U reeds uw lidbijdrage voor 1979 betaald ? Dank.
Zo niet, doe het onmiddelijk.**

